

170

magyar

műhely

magyar műhely 170

Művészeti folyóirat

www.magyarmuhely.hu

TARTALOM

100 ÉVES AZ AVANTGÁRD

Avantgárd 100 1

Slavko Matković: G. Apollinaire-ről 4

Triceps: Ha, aha, ah. Tréfa Kapitány
teapartiját mesélem a fiainak 6

Solymár Lea képversei 8

Bíró József képversei 13

G. Komoróczy Emőke: Szavakból teremtett
valóság - a mítosz újraértelmezése. 16

Bujdosó Alpár vizuális költészetéről 16

Szombathy Art fotói. Detroit, 2014 22

ADALÉKOK A MAGYAR MŰVÉSZI PERFORMANSZ TÖRTÉNETÉHEZ

Baji Miklós Zoltán BMZ: A művészi
performansztól az új-sámánizmusig 30

Faludi Ádám: Mindenki hős, aki a saját
ütemére jár. Nagy Zopán *próza · vers ·
esszé · montázs* című kötetéről 41

Nagy Zopán: Dalok Faludi Ádám távol-közeli
alteregójától. Kivonatok, töredékek Faludi Ádám
A Rockdíler című, 472 plusz 1 oldalas kötetéből 45

Magén István: Virtuális dimenziók 48

MMG

Szlabey Zoltán: Més-záros Pisti kiállítása elé 52

Pika Nagy Árpád: A legjobb vagy a legrosszabb
nap. A Nagykáta-Erdőszőlői Nemzetközi
Művésztelep kiállítása 54

Zsubori Ervin: Langianum ösvényei.
Láng Eszter kiállítása 56

Híreink 59

Munkatársaink 60

Avantgárd 100

1909 - A párizsi Le Figaro hasábjain megjelenik Filippo Tommaso Marinetti *A futurizmus megalapítása és kiáltványa* című programszövege. Ezt követően Oroszországban napvilágot lát Mihail Larionov *A rayonizmus kiáltványa* című, futurista hatásra írt manifesztuma.

1910 - Natalia Goncsarova, Mihail Larionov, a Burjuk fivérek és Alekszandr Sevcsenko festők elhintik az orosz újprimitivizmus eszméit, melyek döntő lökést adnak a kubo-futurista mozgalomnak. Berlinben megjelenik a *Sturm* című avantgárd folyóirat.

1911 - Franz Marc és Vaszilij Kandinszkij Münchenben megalapítja a *Der Blaue Reiter (A kék lovas)* nevű művészcsoportot, amely jelentősen eltávolodik a realista ábrázolástól. Az orosz futurizmus keletkezésének esztendeje.

1912 - Moszkvában megnyílik az avantgárd alkotókat tömörítő *Szamárfarok* című kiállítás Natalia Goncsarova, Mihail Larionov, Kazimir Malevics és Vlagyimir Tatlin részvételével. Megjelenik a futurizmus első orosz kiáltványa. Bukarestben Tristan Tzara, Jules Janco és Ion Vinea létrehozza a *Simbolul* című csoportot és annak azonos nevű lapját.

1913 - Apollinaire megjelenteti *Kubista festők* című tanulmányát. Oroszországban kezdetét veszi a futurista mozgalom. Pétervárott az orosz futuristák bemutatják a *Győzelem a Nap felett* című operát, melynek díszleteit Malevics készítette.

1914 - Kitör az I. világháború. A török frontról újságíróként visszatért Marinetti kiadja háborús élményei alapján alkotott *Zang Tumb Tumb* című művét, amelyben meghirdeti a szabadjára engedett szavak poétikáját. Wyndham Lewis és Ezra Pound Angliában megalapítja a vorticismust.

1915 - Kazimir Malevics Pétervárott megjelenteti a *Szuprematista kiáltványt*, amelynek irodalmi megszövegezésében Majakovszkij is közreműködött. Ezt a szöveget építette be 1920-ban publikált *A szuprematizmus mint a nem-ábrázolás világa* című elméleti munkájába, melyet a Bauhaus 1927-ben németül is kiadott.

1916 - Hugo Ball író és színházigazgató Emmy Hennings énekes- és táncosnővel Zürichben megnyitja a művészet és a politika éjjeli klubját, a Cabaret Voltaire-t. A kabaré a háborúban részt vevő országokból emigrált művészek fontos találkozóhelyeként és a dadaizmus bölcsőjeként vonul be a történelembe.

1917 – Kitér az orosz forradalom. Tristan Tzara Zürichben elindítja a *Dada* című lapot, amely 1921-ig marad fenn. Útjára indul Kassák Lajos *Ma* című folyóirata, Amszterdamban Theo van Doesburg megalapítja a *De Stijl* mozgalmat és annak azonos nevű időszak kiadványát.

1918 – Tristan Tzara Zürichben megjelenteti az *Első Dada-kiáltványt*. Berlinben lezajlik az első dadaista rendezvény, amelyen Richard Hülsenbeck kiáltványt olvas fel. Hamarosan megalakul a Club Dada. Megjelenik Apollinaire *Calligrammes* című kötete.

1919 – Weimarban Bauhaus néven építészeti és iparművészeti iskola indul.

1920 – Gabo és Pevsner közzéteszik *A realizmus kiáltványát*, hogy megkülönböztessék magukat Tatlin konstruktivizmusától. Rodcsenko megjelenteti *A produktivizmus kiáltványát*. Párizsban megjelenik a *L'Esprit Nouveau* folyóirat. Richard Hülsenbeck *Dada Almanach* néven Berlinben közzéteszi az első nemzetközi dadaista antológiát.

1921 – Molnár Farkas megkezdte tanulmányait a weimari Bauhausban. Ljubomir Micić Zágrábban útjára indítja a *Zenit* című lapot, azzal a célkitűzéssel, hogy egy olyan autochton balkáni avantgárd szócsovet hozzon létre, amely méltó ellenpólusa lesz a nyugati modernista művészetnek. Vityebszkben Malevics vezetésével megnyílik az új művészetek iskolája.

1922 – Megjelenik Joyce *Ulyssese*, dadaista kiállítás nyílik Párizsban. Kandinszkij és Moholy-Nagy belépnek a Bauhausba. A balkáni dadaisták és antidadaisták újból hallatják hangjukat: forgalomba kerül Branko Ve Poljanski *Dada-Jok* és Dragan Aleksić *Dada Tank* című revüje. Prágában megjelenik a nemzetközi avantgárddal rokonszenvező Devetsil első kiáltványa. Bukarestben megalakul az azonos néven folyóiratot is megjelentető *Contimporanul* nevű avantgárd csoport, Krakkóban napvilágot lát a lengyel avantgárd legfontosabb szócsove, a *Zwrotnica*.

1923 – Tomojosi Murajama és Maszamu Jansze Tokióban megalakítja az írókat és képzőművészeket tömörítő MAVO nevű dadaista csoportot.

1924 – André Breton közzéteszi a *Szürrealista kiáltványt*. Varsóban megalakul a kubista, konstruktivista és szuprematista alkotókat egyesítő *Blok* csoport, amely ezen a néven lapot is kiadott. Bukarestben a *Contimporanul* szervezésében nemzetközi kiállítás nyílik, melyen kevés kivétellel szinte valamennyi román avantgárd művész részt vesz.

1925 – A Bauhaus átköltözik Dessaubába; megrendezik az első szürrealista kiállítást Párizsban. Moszkvában *LEF* címmel megjelenik a baloldali művészek folyóirata.

1926 – Belgrádban Ljubomir Micić közzéteszi *Antieuropa* című költészeti kötetét, amelyben élesen szembehelyezkedik a nyugati kultúrával. Van Doesburg a *De Stijl* hasábjain közreadja *Az elementarizmus kiáltványát*. Milánóban megrendezik a Novecento első kiállítását.

1927 – Brecht megírja a *Koldusoperát*. Ljubljánában megjelenik a szlovén avantgárd lapja, a *Tank*, amelyben Kurt Schwitters és Tristan Tzara is publikál.

1928 – Breton közzéteszi *A szürrealizmus és a festészet* című tanulmányát. Bukarestben *unu* néven dadaista és szürrealista folyóirat indul.

1929 – Megjelenik Breton *Második szürrealista kiáltványa*. Megnyílik az absztrakt művészet nemzetközi kiállítása Zürichben. Belgrádban szürrealista mozgalom veszi kezdetét, amely a dadaizmus és a zenitizmus mellett a harmadik balkáni avantgárd vonulatnak tekinthető.

1930 – Megjelenik a *Le surrealisme au service de la révolution* első száma. Van Doesburg megalapítja *A Konkrét Művészet Szemléjét*.

1931 – Párizsban megalakul az *Abstraction-Création* csoport.

1933 – A náci üldözések kezdete Németországban az „elfajzott” művésze ellen. Hitler bezáratja a Bauhaust.

1937 – A modern festészeti alkotásokat eltávolítják a német múzeumok faláról.

SLAVKO MATKOVIĆ

G. Apollinaire-ről

apollinaire meghatározta
a leírt gondolat formáját
és ő törte először tudatosan szét
a szöveg egyenes vonalú elrendeltségét
és a vonalat alávetette
a kettős jelentésnek

ugyanazon a jogon
alkalmazta az írás törvényeit
és a rajz törvényeit
az ő vonala
mielőtt körülrajzolta volna a tárgy képét
alávetette magát az írás törvényeinek

így apollinaire
vers-festővé vált

nehéz fordítani
egyébként
az ő anagrammái
apró képzőművészeti alkotások
átmásolni őket
hamisítás lenne

én eddig
két apollinaire-fordítást láttam
az egyiket radnóti miklós készítette
ez a megsebzett galamb és a szökőkút
a másikat
žarko rošulj

ez az ismert
il pleut
úgy gondolom
hogy radnóti fordítása
sokkal jobban kidolgozott
mint rošuljé

a vonal tartalomává válik
akkor is ha írunk
akkor is ha rajzolunk vele

(Fordította: Lantos László)

TRICEPS

Ha, aha, ah

Tréfa Kapitány teapartiját mesélem a fiamnak

„...igyunk hát egy kis bort, vagy legalábbis *valamit...*”
Csókolom

EGY HA

Ha egy viccet hallok, szeretek rajta jót röhögni. Ha másnap elfelejtem a poént, azt *felejthető* viccnek tartom. Ha nem, akkor *felejtethetlenek*. Ez a színházi tréfa vaskos, mégis a könnyen *felfelejtethők* (sic!) közé tartozik, mert nem tartja össze, csak egy tépőzár. Egyet sreccen, mikor feltépi, azután elfedi az örök homály. És, mi ez a tépő, ami zár? Hát a rókási móka: minden kisnemecek tudja, hogy a Kapitányok nem teáznak, hanem pipáznak, alságos az egész felállás.

Apa, mi történik? – kérdezi hatéves fiam, amikor nem érti a világot. És én szépen *átmesélem* neki a valóságot. – Suhan egy hajó a szélben, ünnepség van a fedélzeten: a derék tengerészek kapitányukat köszöntik századik születése napján (részeg tivornya a kalózkodás mocskos fregattján: a martalócok és kurváik a baromállat meggyilkolására készülnek). A raktárak telve déligyümölcssel, kakaóbabbal, csilámos tengeri kagylókkal, amit az indiánokkal csereberéltek üvegyöngyért, tükrökért, legyezőkért (a fenékben rabszolgának elhurcolt niggerek rothadnak). A kapitány, hét tenger ördöge, régi kalandjait regéli, hősies küzdelmét az elemekkel és az óceán szörnyeivel (védtelen kereskedőhajók kifosztása, a férfiak kínozása, a nők megerőszakolása). A legénység értékes ózüst órával lepi meg, és ő cserébe ritka pálmabort hozat elő (próbálják elválni a nyakát, de a tajtékzó vízbe veti magát). Kérdik tőle, mi volt élete legnagyobb álma (felforgatják a kabinját, a rabolt dukátok és ékszerek után). A teljes szabadság és tökéletes szépség megtalálása, válaszolja mesterük (a tököddel együtt a beleidet is kitépiük, ha nem adod elő, ordítózzák). *És sikerült?* – a Hold előtt felhők úsznak át (a konyhában lapuló viccmester bárdal lecsapja a bal kézfejét, és kidobja a tatra). Isten megsegít, *navigare necesse est* (ájult alvásba zuhannak, csak két eszement kutat dühöngve tovább). Sorsunk kifürkészhetetlen, ezer csoda vár (mi ez a szörnyű bűz: állott ürülék, alvadt vér és kankós geci párája száll). Az igazi érték láthatatlan, nem vezet hozzá semmiféle titkos térkép (egy agyonvert zulu gyomrába varrta az aranyát, akit minden éjjel szodomizált). Vakítóan világítottak a csillagok, a Tejút elmozdulni látszott az orbitán (nem orgiázhattak sokáig, a felzavart zombi kiszívta a szemüket, a szemükön át az agyukat). Minden utazó eljut egyszer oda, ahol a földabroszon áll (fél kézzel integet – az röhög utoljára, aki röhög – Silver Joke, a kapitány). Hát, ez történik (ez történik).

KÉT AHA

Aha, gondolta. *Az ólomkatona, A kincses sziget, A kis herceg* története, szép sorjában, ahogy felnőnek a gyermekek: a csodálkozás, az izgalom, a meghatódás stációi. Azután a feszít-posztmodern mese észrevétlenül beleolvad a szcifi, a horror, a fantázi műfajába, és kiszigereli az egész művilág. Kandiscukor! Úgy csodálkozol, hogy kiesel az ablakon. Úgy izgulsz, hogy összeszarod magad. Úgy meghatódsz, hogy hülye maradsz. Véged, a felnőttek elcsábították tőled a Barbit, lefekvés előtt mehetsz a *South Park*ba *Amerikai psychót* olvasni. Ezt gondoltam, amíg *azt* játszották.

Aha, gondolta. Vén vagyok, kopasz és impotens, magamat tudom szeretni csak, és önös érdekeimet védeni, drágaságaim, el akarnak veszíteni. Túlélem őket, ha *előre* alulról szagolom az ibolyát. Túlélem magam, ha *utána* felülről szagolom az Ibolykát. Ez ontológiailag lehetséges. Dramaturgiailag modellezhető. Esztétikailag katartikus. Legyen hát fergeteges a parti: nők, ital, kontakt, tánc. Savanyú a tréfa: gyaurl az élet kufferjába behány. Feledhetetlen, de sohasem sikerülhet igazán. Azt játszottam, amíg *ezt* gondolták.

HÁ' AH

Ah, az ifjúság. Elástunk nagyapám kertjében, a meggyfa alatt egy cipősdobozt, a Göncöl Gabi meg én, és benne egyetlen kincsünket, a csomag lopott Fecske füstszűrős cigarettát. Bonyolult mappát rajzoltunk hozzá: tele csapdákkal, vakutcákkal, tévutakkal, és ha az utcai kölyökbandából valaki mégis megfejtette, közösen füstöltünk el egy szálát, fejenként háromszor két slukk erejéig. És elszállt a világ. Ezt nevezem én *kalandnak*, mélyen elbújva az orgonabokrok árnyékában, nyáron, alkonyatkor. Százszor elmesélhetem, nem kell hozzá természet, tudomány. – A „rum” és „a halott ládája” csak később következtek, Hook kapitány teljes feledésbe merülése után.

Ah, a mese. Legyen egzotikus, misztikus vagy erotikus, vagy mindhárom egyszerre, akkor elhisszük, hogy szintiszta hazugság. Legyenek hősei, de legalábbis egy, akik tudják, hogy merre mennek, mit keresnek, lényegtelen, hogy megtalálják. Legyen naaagyon szomorú, hogy sírhassunk, és naaagyon üdvös, hogy érdemes legyen. Ha mulattat, pokolba az előbbivel, de rögtön. Legyen csattanója: csattanjon hangosan, de ne az, hogy csak keseregnek, mert elmúlt az idő, dicsó a vég, tapsrend feláll. És, hadd legyenek szívszorítóan őszinte: „Élt egy házban három fiú, / mindegyik más-más formázatú, / de ha meg akarod különböztetni őket, / mindhárom egyformának tetszik előtted. / Az első *nincs* itt, csak eztán jön haza. / A második *nincs* itt, már elment valahova. / Csak a harmadik, a legkisebb köztük, van itt, / ha ő *nincs*, a másik kettő nem létezik...” (Ende). Három pár sokszor kevesebb, mint három. Ha pedig hatan vannak, hetedik a halál, ez obligát.

Ah, a kampó. Az a végére maradt. Nem volt rossz ez az élet, ez az előadás, de nem is volt jó. Kimaradhatott volna a fele, akkor rövidebbnek tűnne. Ha kevésbé mozgalmas, jobban követhető. Fölösleges az egész díszlet, kivéve a konyhai luszter fényes *klenódiümát*, mert az fantasztikus találmány. Ha, ha, ha többet is neveltünk, mint soha, jobbat alszunk utána, na, villanyoltás.

SOLYMÁR LEA képversei

Hol vagy

a z t m
 z t u i
 t u d r
 n s e v o t
 a g m v a m n v
 b y n t d a l h e a
 á o c i u e l m a o s m l
 t n a i s é m r n s n d é a é k g e b s a
 s ú e l v e b r f o m n a c o r m g i y g e z m
 z l g i o g e t é j s i a k s m e d m i i m h i i v m i ó i t
 ó n s y g l i v n h l d ó t n g n v e m m e o m s á a t t a i g l t n é
 n l m a á s e b h t t a e o e e m ú t y e a n i l k s o c s h t s g é y a b e g
 a m á l r y o t ü r h z é y v v f e l y a n t y k j k s m g a s h a e o t g s r l d
 g t j m o s é l o ó a g o á a é g e a h f u k e e e e á k r a g k k m y z m á h
 y l e n a t é k v h s k l n l a g l i o d i m l z n g s v a l y e i i e m i t o
 a g f n v r m a i e i a n e l v u á n o c l e n h i t a j l v m d é d e t l l
 k v é a z e l r g d s a k á a d n t m s é n i a n n t a á k e r ü g a a
 é l n e g a t i e z k f b n n y o m o k t n t i a s l i z t l m k k
 g e i m m k e t z o a é b é o s i d e a g é t m z a j á o á
 r k t m o i l s á l t l k z d c a i z z r t k e s ö r n r
 e t a z e é r n ö e e n o s m a i e i n z n v d m
 g d n g v e b k g a l o s k z v g o n a j i
 a u r a k b y v o d z t ü e l i m t
 m l á e i e a g a ó e l m j á m
 n z m e t l h m k r i
 i k s k a o g é n
 ó e m g r d
 d n i g y l e
 á k e g
 s i i k y

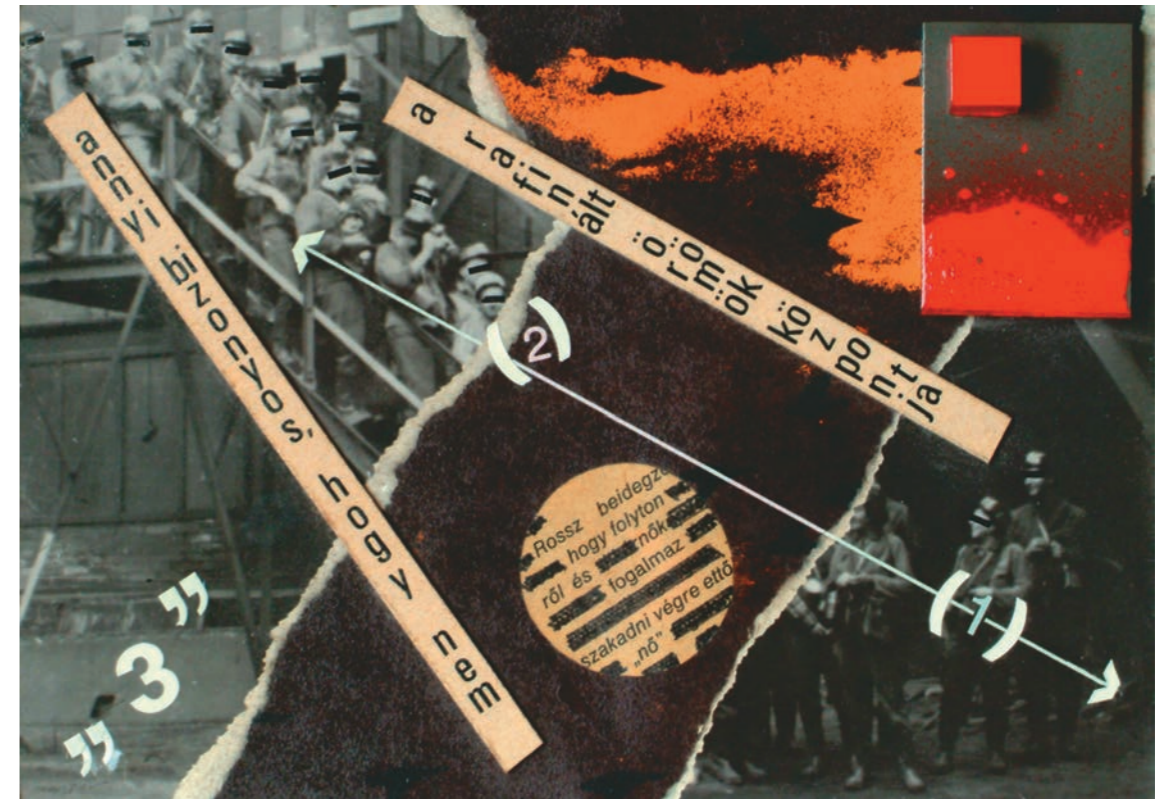
Sitten

cigit cigit cigit cigit cigit cigit cigit cigit cigit cigit cigit
 cigit cigit cigit cigit cigit cigit cigit cigit cigit cigit cigit
 cigit ff ff ff ff cigit
 cigit üü üü üü üü cigit
 cigit vv vv vv vv cigit
 cigit ee ee ee ee cigit
 cigit ss ss ss ss cigit
 cigit ii ii ii ii cigit
 cigit ss ss ss ss cigit
 cigit vv vv vv vv cigit
 cigit aa aa aa aa cigit
 cigit nn nn nn nn cigit
 cigit cigit cigit cigit cigit cigit cigit cigit cigit cigit cigit
 cigit cigit cigit cigit cigit cigit cigit cigit cigit cigit cigit

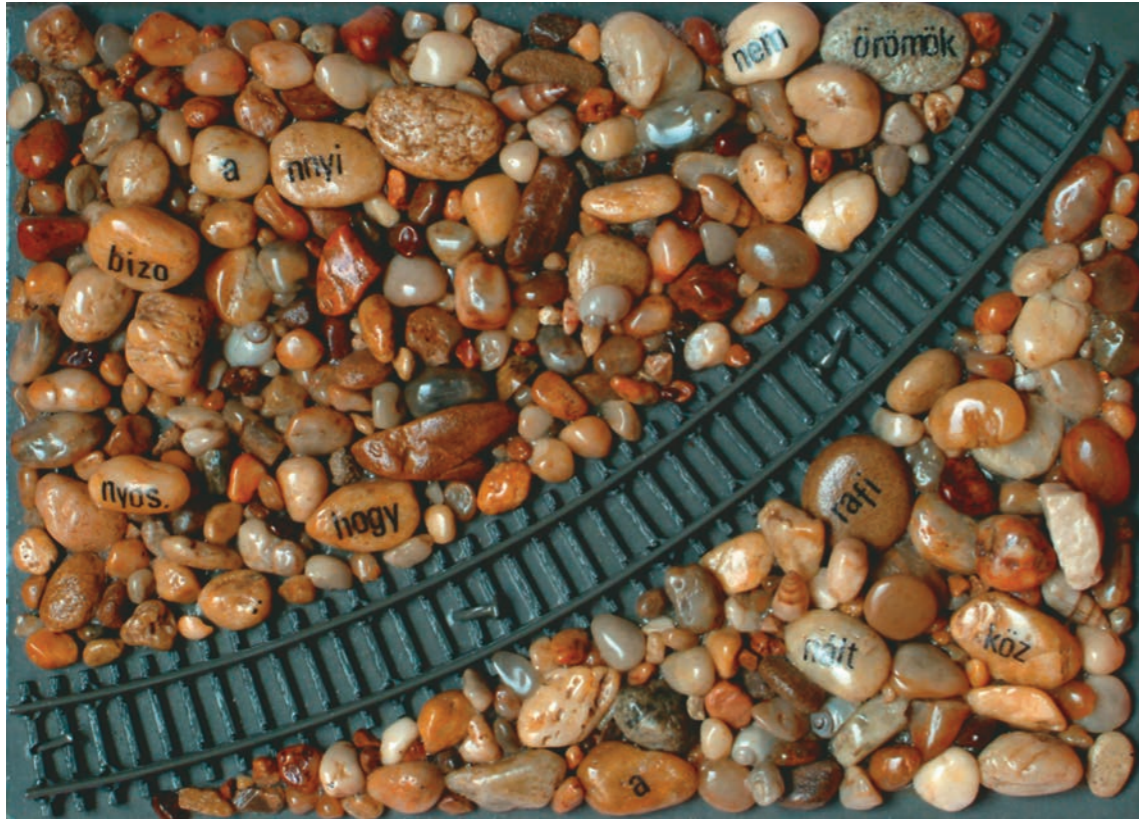
Zaj

halk nesz halk nesz halk nesz halk nesz halk nesz
jóvalhalkabbnesz halk **nesz** halk **neszmég**halkabb nesz
 halk **nesz** halk nesz halk nesz halk **nesz** halk
 nesz **halk** nesz halk nesz halk nesz halk **nesz** halk
 nesz **halk** nesz **alighallható** nesz halk **nesz** halk
neszkicsierősebb **nesz** halk **nesz** **újraerősebb**nesz halk
 nesz halk nesz halk nesz halk nesz halk nesz halk
 nesz hangos nesz hangos nesz eléghangos nesz fületfájdító **zaj zaj zaj zaj zaj zaj zaj**

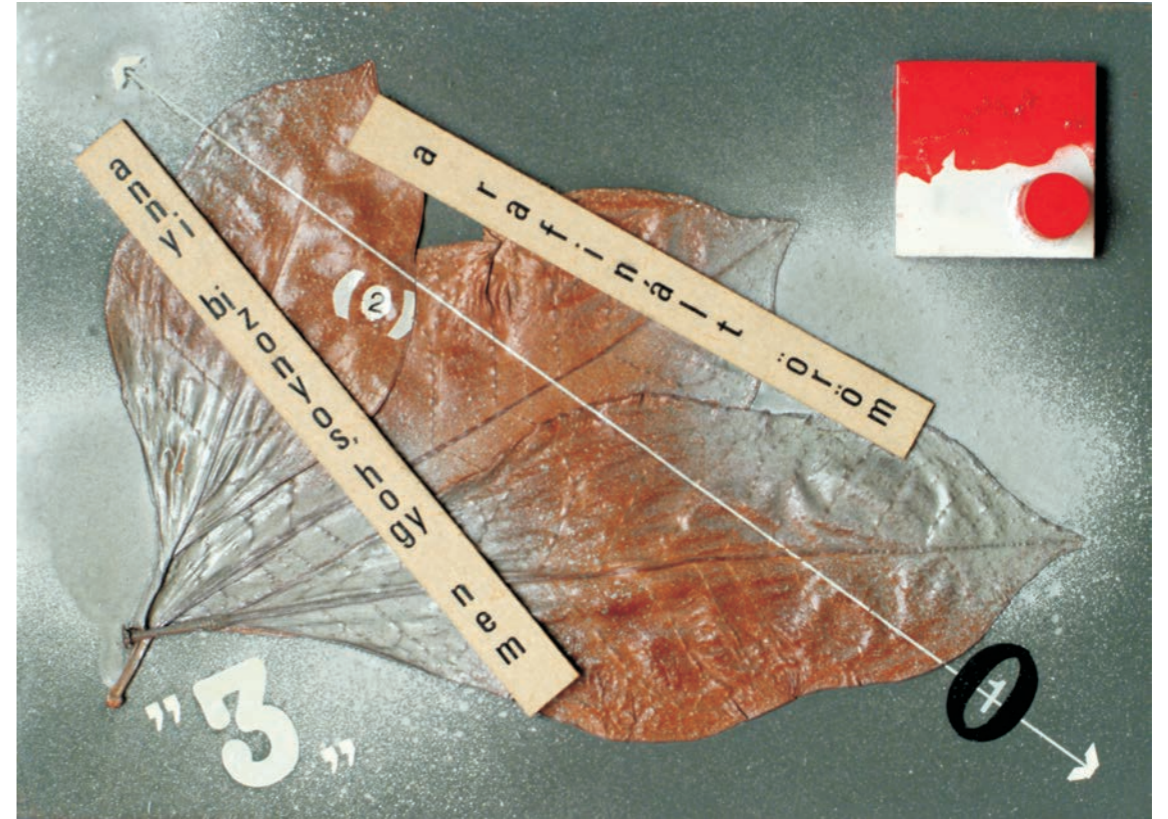
BÍRÓ JÓZSEF képversei

Bánya 1.

Bánya 2.

Bánya 3.

G. KOMORÓCZY EMŐKE

Szavakból teremtett valóság – a mítosz újraértelmezése

*Bujdosó Alpár vizuális költészetéről**

Az 1984-es hadersdorfi találkozón a Műhely-triász vitát kezdeményez a hazai irodalmi értékrendről, az ún. „fővonatról” és a marginalizáltak, a „hívatlanok” (Papp Tibor kifejezése) viszonyáról. A tanulmányok a Magyar Műhely 69. (1984) számában jelennek meg.¹ Bujdosó az értékrend vonatkozásában Örkény Istvánra hivatkozik, aki nyíltan kimondta e kérdésben az igazságot: „Hiába rajongok Arany Jánosért, sajnos Adynak lett igaza, Dosztojevszkijnek, Kafkának, Lautreamont-nak – azoknak, akik a valóságból a képzeletbe emigráltak.” „A modern művészet a valóság hagyományos képének megtagadása árán [...] törli az utat, csinálja a jövőt”; így „fővonulata” nem a „realizmus”, hanem a Kassák – Szentkuthy – József Attila – Pilinszky – Weöres stb. nyomát követő költészet, amely „a szó legszorosabb, leeurópaiabb értelmében belesimul az európai irodalom fővonulatába”.

Petőcz András az általa újraindított Jelenlét című egyetemi folyóirat 1982/2. számában kérdezi Bujdosó Alpárt, aki elmondja, hogy a magyar irodalom mindig is pluralisztikus volt; formakísérletekkel, vizualitással mindig éltek a magyar költők (is). Az irodalom ízlés- és formarendje az utóbbi évtizedekben itthon megbicsaklott, ugyanis az íróktól a politikum közvetlen kiszolgálását kívánták meg; azokat, akik erre nem voltak hajlandók, félreállították, elhallgattatták. „A vizualitás nem a papíron, hanem a tudatban jelenik meg” – tehát ezt a sajátos alkotásmódot nem lehet adminisztratív módon „törölni”. Kassáknak, Tamkó Siratónak, Weöresnek, Nagy Lászlónak, de még Pilinszkynek, sőt a festő Kondor Bélának s a prózaíró Mészölynek is van egy sereg vizuális munkája – amelyek természetesen éppúgy megfejthetők, értelmezhetők, mint a hagyományos költemények. Bujdosó azt is hangoztatja (nemcsak itt, hanem szinte minden interjújában): „Nem képzőművészek, hanem költők, írók vagyunk; de tevékenységünk során felhasználjuk azt a lehetőséget, hogy a szöveg képileg is megjeleníthető. Mondanivalónk hordozója elsősorban a szöveg; a képi elem ennek csupán alárendeltje, kiegészítője”; de a befogadó az első pillanatban mégis mint képhez közelít hozzá, így vizuális appercepciója már a szöveg olvasásának kezdetén kialakul. A hatás tehát szuggesztívebb, erőteljesebb lesz. Voltaképpen a performansz is a vizualitás útján hat

* Részlet egy nagyobb tanulmányból.

1 BUJDOSÓ ALPÁR, *Az irodalom történetéről mint a magyar irodalom önszemléletének tükréről*; NAGY PÁL, *Kortárs eszmei, irodalmi áramlatok és a mai magyar irodalom*; PAPP TIBOR, *Az élő magyar irodalom szerkezete és értékrendje*.

elsődlegesen a befogadóra. A látványelemek a mozgás dinamizmusával és a hanghatásokkal kiegészülve többirányú odafigyelést kívánnak – és természetesen intenzív gondolati munkára inspirálják a nézőt.

A performansz mint műfaj a bécsi akcionizmus és az amerikai happening hatására (és a kettő szintetizálásával) az '50–60-as években kezdett elterjedni Nyugat-Európában. Nem véletlen tehát, hogy a Bécsben élő Bujdosó Alpár már a '70-es évek derekán kísérletezett a műfajjal, mint a *nyitott mű* egyik legérdekesebb megjelenési formájával. Felismerte, hogy az alkotó és a befogadó egyaránt a performatív aktus része, hiszen a befogadónak a különféle (szövegi és hang-)információkat saját élmény- és tapasztalati világával összevetve kell összeraknia, ezek alapján a művet újjáteremtenie. Ami meglehetősen komplex feladat, hiszen az írásvetítőn mozgatott képkonstrukciót és a magnóról hallható szöveget egyszerre kell felfognia, s köztük az összefüggéseket megtalálnia, összehangolva egymással az olvasott/látott/hallott szöveget.

Papp Tibor a legnagyobb elismeréssel szól Bujdosó írásvetítőre komponált, „vetített” performanszairól, amelyeken a képi anyagot magnetofonon előre rögzített hanganyaggal kísérte, itt-ott élőszöveggel kiegészítve azt. Bemutatóit elsötétített szobában tartotta; „ugyanis a sötétség burka teremtette meg azt a »zárt világot«, amelyekben a központi fénycsomót körüllegő rítusokból összefüggésekre, rendszerekre, a világ belső rendjére, a világot összetartó mítoszokra lehet következtetni. A rítusok híd-elemek a nagy mitikus egység és a sötétség burkában lebegő halandók között.” A szerző maga is médium: „felsőbb parancsra” szinte átlényegül, s „a mű erővonalai mentén keletkező érzelmi többlet” mintegy szétsugározza nézői felé: „Az írásvetítő fényes asztala az oltár, a vászonra vetített látvány az oltárkép, az oltáron megjelenő kultikus relikviák, tégelyek, üvegtálak stb. az irodalmi aranycsinálás eszközei, netán egy boszorkánykonyha kellékei, melyben a vászonkötényes szakács a szerző bőrébe bújva elszínesedő folyadékot kutyul”.²

A performanszai alapanyagát alkotó monumentális vizuális költeményeket, néhány videós performanszdokumentációt, valamint szövegtárgyait s a közös műveket Bujdosó a '80-as évek derekán nagy-szabású vizuális mappában egybegyűjtve, mezopotámiai szövegeköltészeti munkáival együtt teszi közzé (*Irreverzibilis Zeneon*, 1985). A gyönyörű, képzőművészeti albumra emlékeztető művészkönyv összefoglaló jellegű; öt fejezete szinte teljes képet ad a magyar vizuális irodalom (akkori) műfaji változatairól (*Babiloniaca, Plakátbirodalom, Szöveg-tárgy, Közös mű, Performance*). Mind a kötetterv, mind a tipográfiai kidolgozás az alkotó saját munkája, s természetesen ő maga készítette az agyagtáblákat, a maszkokat is, amelyek a *Babiloniaca* ciklus alapját alkotják. A költő így ad számot monográfiájának a műteremtés folyamatáról: „minden egyes oldalt fólián elkészítettem a nyomdának, lettrasettel. A művek eleve megvoltak, de a könyvészeti dolgokat is én készítettem benne. Az egész kötet elkészült ívekben. A nyomda aztán lefotózta.” A könyv végül olyan lett, mintha „kézművestechnikával” készült volna, néhány példányban.³

A címadásról is magától a szerzőtől értesülünk: „Parmenidész tanítványa, az eleai Zénon hagyományozta Európára (Arisztotelész közvetítésével) a logocentrikus gondolkodásmódot, amely mindmáig behatárolja filozófiai, sőt művészi látásmódunkat. A másik út – a hérakleitoszi bölcsélet – feledésbe merült;

2 PAPP TIBOR, *Álarcok és agyagtáblák*, Magyar Műhely 98. (1996).

3 SZ. MOLNÁR SZILVIA, *Szavak visszavonulóban. Bujdosó Alpár intermedialis művészete*, Ráció – Magyar Műhely, Budapest, 2012, 47–48.

s e folyamat immár megfordíthatatlan.” A 20. századi művészet azonban szeretné megtörni a „zénoni” vonulatot: visszakanyarodva a képi-mitológiai gondolkodásmódhoz, a dolgok egymásmellettségét, hierarchia nélküli mellérendelő viszonyát próbálja tudatosítani. Zénon nevét azért változtatta az író Zeneonra, mert a címbe a „zene” szót is bele akarta komponálni – a modern zene polifon struktúráinak alogikus jellegére utalva. A logocentrikus gondolkodásmód irreverzibilitását a modern művészeti eljárásokkal szeretne volna korrigálni.⁴

A párizsi Magyar Műhely életében „sorsfordulatnak” mondható az 1985. július 31. – augusztus 4. között Kalocsán, a Schöffner Miklós szülőházában kialakított múzeumban rendezett nagyszerű találkozó. A mintegy 100 résztvevő között természetesen bőven akadtak ügynökök is, de ezzel akkoriban már senki nem törődött. Pomogáts Béla vitaindító előadásában (*Avantgárd örökségünk*) elsősorban azt hangsúlyozta, hogy a magyar történeti avantgárd bázisán építkező Magyar Műhely, majd az ezredvégi újavantgárd jelenségek is nagyban hozzájárultak/járulnak ahhoz, hogy „a magyar kultúra felzárkózhassék az európai irodalom és művészet korszerű irányzataihoz, törekvéseihez”. Ezáltal az avantgárd „fontos »nemzeti küldetést« vállal és teljesít”. Bujdosó Alpár *A vizuális költészet poétikai eszközeiről* tartott előadásában arra hívta fel a figyelmet, hogy a látványköltészet a mű gondolatiságát (konceptióját) állítja előtérbe: „a vizualitás révén olyan kapcsolódások válnak lehetővé a szövegben, amelyek a köznapi nyelvben csupán imaginárius módon vannak jelen”. Papp Tibor *Gondolatok a látható nyelvről és a vizuális irodalomról* című előadásában pedig az új médiumoknak (írásvetítő, magnó, számítógép, videó) a szövegformálásban játszott fontos szerepéről szól. Itt mutatja be első számítógépen kreált *Vendégszövegét* is.⁵

A valódi áttörést azonban mégis az 1987-es év hozza meg a Magyar Műhely számára a Kassák születésének 100. évfordulója alkalmából rendezett ünnepségsorozattal. Március 17-18-án az ELTE XX. századi Irodalomtörténeti Tanszéke az az Akadémia Irodalomtudományi Intézetével közösen Kassák-ülésszakot szervez, amelynek záróakkordja a Kassák Klubban megtartott vizuális költészeti bemutató (ezen Bujdosó Alpár, Nagy Pál, Petőcz András, Szombathy Bálint, Szkárosi Endre és Zalán Tibor lép fel). Ezt követően, március 26-án a PIM-ben rendezett *VERS/KÉP // KÉP/VERS* kiállításon – Kassák tipográfiai költeményei, kollázsai mellett – a korszak (ekkor már neves) experimentális művészei szerepelnek „látható nyelvi” munkáikkal (összesen 43 alkotó!).

Az 1987-es év fontos eseménye a hadersdorfi találkozó is (június 25-27.), amelyen a Műhely alapításának 25. évfordulóját ünnepeve az eljövendő 25 év irodalmának várható alakulásáról folyik az eszmecsere (*Hogyan képzelem el a következő 25 év irodalmát?*). A Műhely-triász a jövő útját természetesen az experimentális költészet térhódításában, az elektronikus médiumok elterjedésében, a korszerű technikai eszközök előretörésében látja, s bízik az avantgárd dal szembeni tolerancia erősödésében. Igazuk lett? Az előbbieken talán igen – az utóbbiban, sajnos, egyáltalán nem.

Az 1989-es összejövetel (július 11-14.) ismét ünnepi: Szombathelyen rendezik (*Szabad terület, aktuális művek*); az Életünk főszerkesztője, Pete György és Székely Ákos költő szervezésében. A Szombathelyi

4 *Az öröm az én múzsám! Nagy Pál beszélgetése a 60 éves Bujdosó Alpárral*, Magyar Műhely 98. (1996).

5 Az előadások szövegét lásd Magyar Műhely 71. (1986).

Képtárban 50 vizuális alkotó mutathatta be műveit *Szabad Terület* címen. A Műhely-triász itt jelenti be a lap hazatérését. 1990-ben aztán a Magyar Műhely mint folyóirat bejegyzésre kerül itthon (tehát a továbbiakban a hazai intézményrendszer része lesz). A márciusi (75.) száma már Párizs-Bécs-Budapest hármas fókuszában jelenik meg, kibővített szerkesztőgárdával (az „összerkesztők” mellett a felelős szerkesztők: Petőcz András és Székely Ákos). 1990-91 folyamán számos irodalmi estet tart itthon az 1987-ben megalakult Magyar Műhely Baráti Kör: Budapesten a Kossuth Klubban, az Írószövetség klubjában, az FMK-ban, a Kassák Klubban, különböző művelődési házakban, vidéken is. Az 1991-es Műhely-találkozót ismét Szombathelyen rendezik (június 27-30.), témája az új médiumok szerepe a vizuális költészet új műfajainak teremtésében, a képzőművészeti, irodalmi alkotások létrehozásában (*k/g/épel térítés*). 1992. január 30-tól március 8-ig az óbudai Vasarely Múzeumban kiállítást rendeznek a Műhely-triász vizuális munkáiból – a művek többsége már számítógépen készült. A kiállítás sikere bizonyítja: ekkor már tekintélyes közönsége van itthon az experimentális művészetnek.

1993 augusztus 26-29-én *Friss, meleg az avantgárd* címmel Keszthelyen tartanak Műhely-találkozót; az alapító atyák előadásai az experimentális irodalom fontosságáról, további lehetőségeiről szólnak (mindhármuk előadása a Műhely 90. [1993] számában jelenik meg). Papp Tibor: *Helyzetünk* című vitaindítójában reális képet fest az avantgárd irodalom (újéből) visszaszorításáról, a lap anyagi ellehetetlenítéséről (a támogatások megvonásával). Nagy Pál *A csurunga népe* címmel arról beszél, hogy ne ama ősi nép módján oldjuk meg problémáinkat, amely kudarcúért az „ártó szellemeket”, démonokat okolta (sajnos a hazai irodalomszemlélet „ártó szellemnek” tekinti a Magyar Műhelyt is!). Bujdosó Alpár *Újra a kísérletről* című előadásában azt hangsúlyozza, hogy a művészet csak akkor juthat túl évtizedek óta tartó válságán, „ha vállalja a szokványos gondolkodástól való elrugaszkodás rizikóját”, s olyan nyelvi konstrukciókat hoz létre, amelyek „a gondolhatóság határain túl” valamilyen formában „a megfogalmazhatatlanra” irányulnak. Vagyis „ha az egyetemes, az állandóan megújuló művészeti/irodalmi univerzum részének tekinti magát.

Az 1994-es – szintén keszthelyi – találkozót (*Kimerjük a Balatont!*, július 14-17.) a *hangköltészet* problematikájának szentelik. A következő év keszthelyi összejövetelének témája pedig a *vizuális költészet* (*Napjaink képverse*, 1995. július 14-16.). Bujdosó Alpár előadása orientáló jelentőségű a szövegköltészeti munkák értelmezését illetően.⁶ A Balatoni Múzeumban nemzetközi képverskiállítás nyílik (*Vizuális költészet, 1985-95*), amelyen 125 művész – köztük 30 magyar – képanyaga szerepel. Ezzel sajnos véget is ér a rendszeres Műhely-találkozók korszaka; anyagi támogatás híján a „helykeresést” sem lehet megoldani.

Bujdosó Alpár *Vetített irodalom* című negyedik kötete már a Párizs-Bécs-Budapest illetőségű Magyar Műhely Kiadó gondozásában, szövegelméleti eszmefuttatások kíséretében jelenik meg (1993). A szerző útmutatást kíván adni olvasóinak vetített performanszai, szövegtárgyai, számítógépen készített vizuális munkái értelmezéséhez (*Szövegek, melyekben a szerző elmondja mindazt, amit a vetített irodalomról tud*). Az élre *A vizuális költészet poétikai eszközeiről* Kalocsán tartott előadásszövege kerül, melyben a linearitás megbontásának szemantikai jelentőségét emeli ki. Hangsúlyozza, hogy a szerkeszetteremtő/rendező elemek (térkép-, labirintus-alakzatok, a szintaktikus sorok kifordítása a horizontális rendből,

6 Bujdosó Alpár, *A szöveg szerepe a vizuális irodalomban*, Magyar Műhely 99. (1996).

a különféle grafikai jelek stb.) önmagukban véve is a szöveggel egyenrangú jelentéshordozók. A szintaktikájában megtört szövegdarabkák kígyóként egymásba kapaszkodva a jelentésséget fokozzák. A *szöveg-tárgyak* még több irányban teremtenek kapcsolódási lehetőséget a tárgyi világgal (hiszen az „olvasás” a műtárgy bármely pontján elkezdhető s bármely irányban folytatható). A *vizuális szöveg-performance* (írás- vagy diavetítőre és hangszalagra komponálva) pedig dinamizmusával mentális mozgást indukál a befogadóban, amiben nemcsak a vetített anyagnak van fontos szerepe, hanem a jelentéshordozó zörejeknek/zenének, sőt magának a performernek is. A performanszok papíron igazában nem rögzíthetők, ezért a szerző hol filmnovellával, hol a performanszról készült szöveghelyettesítő felvételekkel, hol a forgatókönyv közlésével próbálkozik – a nyitott mű szellemében sokféle olvasati lehetőséget kínál.

A továbbiakban a szerző a mítoszok és a modern művészet viszonyáról elmélkedik az 1987-es hadersdorfi konferencián tartott *Interpollúció (1) – extrapollúció (2)* című előadása alapján (Magyar Műhely 73. [1988]). Lévi-Strauss nyomán vizsgálja a mítoszok metanyelvét, kiemelve, hogy „az egy kultúrkörbe tartozó mítoszok (*mitémák*) olyan bonyolult, ám jól rendezett struktúrát alkotnak, melynek ismeretében lehetővé válik a világban való tájékozódás”. Majd Hegyi Lorándra hivatkozik, aki *Avantgarde és transzavantgarde* című könyvében (1986) a klasszikus avantgárd mítoszteremtő törekvéseinek utópisztikus jellegét emelte ki; felmutatva, hogy ez a jövőkép a valóságban véres háborúkba, iszonyatos pusztításba torkolt. Az ezredvég művészete ezért menekült a (posztmodern) magánmitológiákba. A szemiotikai művészet azonban nem követi a posztmodern útját: egy modern mítoszrendszer akar az új médiumok segítségével teremteni.

Bujdosó úgy véli: az interdiszciplináris művészi tevékenység lehetőséget nyújt az ezredvégi gondolkodásmódnak megfelelő összművészet (*Gesamtkunstwerk*) kialakítására, amely leginkább képes az Egészet, a Teljességet megközelíteni – ahogy Kassák egykoron a „szintetikus irodalmat” elképzelte. A *komplex művészi jelek* (ikonikus és indexszerű jelek, szimbólumok bonyolult viszonyrendszere) interferenciák sokaságát hozzák létre (szakrális-történelmi-társadalmi jelentésrétegeik révén). Például a labirintusba vagy várostérképbe kódolt szövegeknek önálló kulturális szimbolikájuk van; de vizuális jelszervezetként is funkcionálnak, kapcsolódások sokaságát teremtvé meg a nyelvi elemek között. Bujdosó a mezopotámiai munkáit azért mintázza meg agyagban is, mert így a jelentésrendszerek külön-külön és egymással való összefüggésükben is olvashatók.⁷

A továbbiakban Bujdosó közléses szerkesztőtársai elméleti írásait is a vizuális irodalom eszközhetségeit megsokszorozó elektronikus segédeszközökről (amelyek dematerializálják, virtuálissá teszik az alkotás folyamatát), a képnyelvről, a multimediális művészi formákról, az írásvetítőről, a vetített irodalomról, az irodalmi performanszról, diaporámáról stb. – valamint az elektronikus kultúra terjedésének gyakorlati „hasznáról” (Nagy Pál: *Képszövegek*; Papp Tibor: *Irodalmi performance és diaposzítív*). Székely Ákos pedig *Vendégoldalt* készít „Bujdosó Alpár lakóterében”, kiemelve az írásvetítő különleges szerepét a vizuális performanszokban.

Az 1995. márciusi (95.) számtól kezdve a Magyar Műhely szerkesztőbizottsága folyamatosan bővül. Bujdosó Alpár – Hegyi Loránd – Juhász R. József – Nagy Pál – Papp Tibor – Székely Ákos – Szombathy Bálint mellett

7 A Gesamtkunstról bővebben lásd Bujdosó Alpár, *Intermedialitás a művészetben*, Magyar Műhely 87. (1993).

felsorakozik egy ifjú csapat, amely kész folytatni az alapító atyák munkáját. Az 1995. júniusi (96.) számban több új szerző neve is felbukkan, akik a későbbiekben majd a „törzsgárdát” alkotják. E számban köszöntik a 60 éves Nagy Pált; a Palócföld című folyóirat is neki szenteli az 1994/4. számát. A Műhely 98. száma (1996. január) az ugyancsak 60 éves Bujdosó Alpárt ünnepli; 1996 júliusában pedig a 60. évét akkor betöltő Papp Tibor tiszteletére ad ki különszámot. Az 1996. szeptemberi (99.) szám egyúttal búcsúsám. Az alapító atyák természetesen nem válnak meg teljesen a laptól, de a szerkesztést a fiatalokra bízák. A Műhely 100. száma (1996. szeptember) reprezentatív különszám, amelyben a Magyar Műhely Baráti Köréhez tartozó alkotók (irodalmárok és képzőművészek, zenészek – összesen 98-an) egy-egy művükkel vagy visszaemlékezésükkel köszöntik a jubiláló lap szerkesztőit, kifejezve, mit jelentett számukra a Műhely a szellemi sötétség időszakában. A következő szám (101., 1996. december) már új impresszummal és kissé megváltozott formátummal jelenik meg. A szerkesztést (az „összerkesztők” nevének feltüntetése mellett) Kovács Zsolt, L. Simon László, Somogyi Gyula és Sörös Zsolt veszi át.

Az Alapító Atyák pedig a MaMű átadása óta eltelt majd’ másfél évtized folyamán kiteljesítették életművüket.

SZOMBATHY ART fotói

Detroit, 2014

Vasútállomás

Banksy

THE WURLITZER

Opened in December 1926, this 14-story building once housed the Famous Wurlitzer Company which made pianos, organs, jukeboxes, radios and instruments. In October 1940 the building was turned into the Wurlitzer Music Center. The renovations added display space, salesrooms and instructional areas. It also had Detroit's most complete repair shop for musical instruments. At that time the Wurlitzer Company occupied the first nine floors of the building. The main floor housed thousands of records, the sheet music department and had a sales floor that showed off the company's finest pianos. Another floor was devoted entirely of radios of all kinds and record players. There was also a 400-seat theatre for concerts and plays by students. The Wurlitzer Company left the building sometime before the 1970s. A mixed group of tenants moved in only occupying about 40% of the building space. During this time Detroit's population was leaving for the suburbs and like many skyscrapers downtown, the Wurlitzer began to struggle and rent from the lingering tenants wasn't able to cover the utilities. On March 26 1982 the last Wurlitzer tenant moved out and the building's been empty and falling apart ever since.

Rat

ENCLOSURE
ENCLOSURE
ENCLOSURE

Rendőrállomás

Satu

BAJI MIKLÓS ZOLTÁN BMZ

A művészi performansztól az új-sámánizmusig

„Az Út választ ki bennünket, nem mi választjuk az Utat!”

Ezzel a taoista hangulatú gondolattal szeretném felhívni a figyelmet arra a hipotézisre, mely szerint a Földre születendő emberi lény sorsa már a fogantatása pillanatában eldőlt. Megszületésünk utáni növekedésünk és fejleszhető tudatosságunk természetesen könnyítheti és meg is nehezítheti a beteljesedést, de a lényegesen nem változtat. Vagyis ennek értelmében: az utat, amelyet én mint ember vagy kortárs gondolkodó, művész bejárok, igazából nem én választottam, hanem ezt a „kapszulát” kaptam. Bármennyire is nehéz pszichotechno body art művésznek, új-sámánnak lennem, igazából nem tudok kibújni a bőrömből.

Ha származásomat, szociális hátteremet, ingerszegény hátteremet nézzük, akkor semmi sem indokolta, hogy én, BMZ *Hungarian Art Angellé*, illetve *ufonautává*, majd *új-sámánná* váljak. Az angyalok hírhozők, hírvivők, összekötők Ég és Föld között. Ha belegondolunk, az ufonauta és a sámán is hasonló feladatot lát el.

1961 decemberében születtem. Apám egy polgári gyökerekkel bíró, anyámmal kötött házassága miatt sokáig kitagadott lakatosmester, anyám szerény műveltségű parasztlány, kosárfonó szakmunkás. Az anyai nagyszüleimet nem ismertem, egy kis településen, akkoriban községben, ma Békés városában láttam meg a napvilágot a Zöld Kereszt szülőotthonban, és kamaszkoromig nem is nagyon ismertem más nagyobb települést. Szüleimmel szegénységben, de szeretetben nevelkedtem, sokat voltam az „úri” nagyszüleimnél, ahol átöltöztettek szép ruhába, és órákon át hallgathattam nagymamám barátainak és barátnőinek, valamint a református papnak a fennkölt beszélgetéseit vallásról, hitről, Istenről, művészetekről. Mama elvitt kiállításokra, hangversenyekre, így ismertem meg már óvodás koromban Munkácsy Mihály, Mednyánszky László és Csontváry Kosztka Tivadar művészetét. Mamám, a barátnőivel ellentétben, többre tartotta Mednyánszkyt Munkácsynál, így nekem is Mednyánszky tetszett jobban. Rengeteget olvastam már gyermekkoromban is. Festőművész vagy erdész szerettem volna lenni. Ez a ketősség, az otthon adta puritanizmus és természetszeretet, valamint a magaskultúrához történő vonzódás egész életemet végigkísérte.

A továbbiakban a földi pályafutásom eddigi szakaszainak bizonyos gyermekkori eseményeit emelem ki.

Édesanyám hetedik hónapos várandós volt velem, amikor egy cigányasszony jószolt neki a szíve alatt hordott magzatról. Háromhetes csecsemő voltam, feküdtem az ágy tetején bepólyálva, és nem vettem

Kovács István – BMZ – Pintér Gyula: *Angyalcsinálók*. Performansz, Békéscsaba, 1992; Budapest, Galériák Éjszakája, 1991

levegőt, elszürkülve találtak rám, az édesapám élesztett újra. Hétéves voltam, amikor egy családi rendezvényen a nagyapám a lábamnál fogva forgatott, és nekiütött háttal a kanapé karfájának. Elvesztettem az eszméletemet, sokáig néma lettem, majd dadogós. Befelé forduló, önmagában eljáró kisgyermekké váltam. A nemi éresemkor, 17 éves koromban előzmény nélküli, azóta sem visszatérő epilepsziásrohamot kaptam, innét kezdve nagyon élessé vált a szaglásom. 21 éves koromban nősültem először, 33 éves koromban, egy performanszot követően nyaktól lefelé három napra lebénultam, és még sorolhatnám az életem során felbukkanó szakrális számokat.

Pályám kezdetén fogalmam sem volt a sámánizmusról, a sámánná avatódás eseményeiről, a sámánka növekedésének meghatározó életkori történéseiről. Nem tudtam, hogy miközben én a szakrális töltetű testművészeti munkák alkalmával sanyargatom és életveszélyes helyzetekbe kényszerítem magam, beavatásokon esek át.

Egyéni utamat a sámánizmus szempontjából két nagy meghatározó szakaszra oszthatjuk: az egyik az intuitív, belső készítésre hagyatkozó, a másik a már tudatosan végzett sámáni tevékenység.

Igazából 1988-ban kezdek olyan műveket, táblaképeket létrehozni, amelyek eltávolodnak a valóságosnak vélt képi ábrázoló világtól. Azt próbálják a táblakép eszközeivel megmutatni, ami a látható világ mögött érzékelhető. Az 1986–1993 közötti hét év fokozatos élet- és létminőség-változások időszaka, egy

élvezetikk-, hús-, alkohol- és drogmentes idő, amely az új dimenziójú képek megszületésével 1988-ban kezd eredményt felmutatni. A testi és lelki tisztulás folyamatának ciklusa ez, amely meditatív önvizsgálódással, a világot éltető erők belső úton történő megismerésével és a külvilág számára történő projekcióval telik. Filozófiailag a zsidó, ókeresztény, a bizánci keresztény vallás, majd a buddhizmus szellemi hatásai érhetők tetten a munkákban.

Az 1991-1998 közötti időt két részre oszthatjuk. Az első szakasz 1991-1993 közé esik, amely a „belső utazások” ideje, ekkor erősödik fel bennem a keleti filozófiák iránti vonzódás. A táblakép kereteiből egyre gyakrabban lépek ki az emberek által használt térbe, s egyúttal belépek egy metafizikai kiterjedésbe is. Ebben az időszakban találok rá az ősi szakrális, mágikus jelekre, mint például a háromszögekre, majd ezek mozgatóásával a hexagrammára vagy a pentagrammára. Az először csak képeken, majd plasztikák formájában is megjelenő jeleket szakrális töltetű akciókban és performanszokban, mágikus funkciójuknak megfelelően alkalmazom. Mezei Ottó művészettörténész 1991-ben megfogalmazott gondolatait idézve: „Ami pedig ebben az egyetemes szférában történik (a munkák önmagukat értelmezik!), túlmutat a deszakralizált világ paraméterein, az ember földi miliőhöz kötött határain. A szakrális szféra felé törekvő lélek útjára láthatunk, a művész voltaképpen szimbólumokat jelenít meg, a jelnek azt a különleges változatát, amely minden egyéb, földi, profán társadalmi viszonylattal kapcsolatos jeltől megkülönbözteti. Az igazi szimbólum mindig ilyen útra utal.” Ekkor már saját lényemet, testemet is alkalmazom kifejezési eszközként. Az akkori munkák, performanszok, akciók motivációja és célja a világ rendjének, dolgainak belső úton történő megfejtése s projekciója.

1993-ban a Békéscsaba szomszédságában lévő Pósteleken Kovács Istvánval, Gubis Mihállyal és Prisztavok Zoltánnal harmadik alkalommal szerveztük meg a Csalánleves elnevezésű fesztivált. Itt került sor az első olyan performanszra, amelyben átléptem egy a valóságnak hitt tér és idő határát. Megtapasztaltam a lélek testből történő kilépését és egy számomra eddig ismeretlen világ bejelentkezését.

Ez a munka, a *Misztikum és Mágia* címet viseli.

A PEFORMANSZ LEÍRÁSA (BÉKÉSCSABA, 1993)

Előzmény: A kastélyrom középső, már lehullott vakolatú, megközelítőleg hétszer tíz méteres termében vagyunk.

„C” pont: A terem közepére a helyszínen gyűjtött romtéglákból háromszor kétféle méteres téglalap van kirakva. A téglalap hosszanti oldala a terem hosszanti oldalával párhuzamos.

„B” pont: A téglalaptól megközelítőleg két és fél méterre, a falon közepén a művész által fekete fóliára akrilfestékkel festett, fehér téglalap kontúrnegatívok láthatók.

Az egész képfelület lila X-szel van áthúzva. A kép 290x197 centiméteres.

„A” pont: A képpel szemben, a „C” pont másik oldalán a téglalaptól másfél méterre, a középtengelyen egyméter magas téglapostamensen a *Vérszekér* című szobor (alumínium kémcsőtartóból, görkorcsolyából, rászerezelt zseblámpából és a művész vérével tartalmazó kémcsövekből álló alumínium lemez, szárnyakkal ellátott úrrepülőre emlékeztető alkotás) áll. A rendezői jobbon és balon, a falakon, szemmagasság

fölött egy kicsivel egy-egy darab háromágú, villa-szerű gázégő, alattuk a gázt biztosító háztartási PB-palackok láthatóak, amelyek gumicsövekkel kapcsolódnak az égőkhoz.

A gázégők egyenként három, 50x70 centiméteres vörös lángot fújnak a mennyezet felé, disznóperzselőhöz hasonló hangot adva.

A közönség az oldalfalak mellett, körben helyezkedik el. A teremben félhomály uralkodik.

Történet:

A művész fehér papíroverallban, mezítláb átfúródik a közönségen, az „A” ponthoz lép, és bekapcsolja a *Vérszekér* zseblámpáját, amely a „B” pontnál lévő kép felé világít. A rendezői balon a „B” ponthoz sétál, magához veszi a fal tövében elhelyezett kalapácsot, és százmilliméteres vasszeggel tenyérnyi nagyságú pikkelyes döglött halat - kárászt - átütve szemmagasságban rögzít a falra. Szögelés közben térdel a talajon.

A középső nagy fekete kép szélétől megközelítőleg másfél méterre, fejjel a mennyezet felé látható a felszegezett hal. A performanszművész vizet iszik egy előre a falhoz készített műanyagpohárból. Áthalad a kép másik oldalához, azonos távolságra a kép szélétől egy másik halat szegez a téglafalra. A hal feje lefelé, a talaj irányába mutat.

A művelet után a művész vizet iszik, leteszi a kalapácsot, szembefordul az „A” ponttal. Letérdel, ima-pózba teszi tenyereit, és belenéz a *Vérszekér* fényszórójába (zseblámpa).

Egy perc után előrehajol, hamut szór a fejére és leszaggatja magáról a hófehér overallt.

Feláll, mezítláron hátat fordít a közönségnek, és hanyattfekszik a téglalágyon, kezeit Krisztus-pózban széttárja.

A művész feje a képzeletbeli kereszt tengellyel egy vonalban van a falon lévő gázlángokkal.

A gázlángok tűz- és érezhető hőböltívet képeznek a térben.

Rendezői jobbról, egészségügyi ruhában előlép egy ápolónő, lefertőtleníti BMZ jobb vénáját, és transzfúziós csövet köt belé, mely két méter hosszú. A vér lassan elindul a csőben. Az asszisztens meglocsolja vérrel a művész testét, majd kiköti a csövet. Átmeleg a másik oldalra, és a bal vénába is köt egy csövet. Abból is alaposan végiglocsolja a művész testét, fejét, majd kiköti a berendezést.

A termet a gázégők melege, szaga és a becslés szerinti egy liter vér illata tölti meg. A művész a saját vérében, mozdulatlanul fekszik. Rendezői jobbról egy fiatal, fehér inges férfi lép elő, kezében kék műanyag-

BMZ: *Misztikum és mágia*. Performansz, Békéscsaba, Póstelek, III. Csalánleves Fesztivál; fotó: Váradi Zoltán, 1993

ládában lévő élő, tenyérnyi kárászokkal. A halakat végigönti a művész testén, amelyek vergődnek, ficákolnak a véres testen és a száraz téglán.

Amikor már a halak nagy része elcsendesedett, mozdulatlaná vált az oltár, a művész feláll, a halak lehullnak róla. Teste negatívja halkontúrral kirajzolva marad a téglán.

Segítői plédbe csomagolják, s saját lábán hagyja el a helyszínt.

Az installáció egy ideig érintetlen marad, a gázégők égnek, a *Vérszekér* zseblámpája világít. A halakat egy idő után a közönség soraiból valaki összeszedi.

Nem várt események: a performanszművész az előadás során, amikor vénáiból kiengedték a vérét, boldog melegséget érzett. Tekintetét mereven a mennyezetre szegezte, a gázégők lángjai látomászerűen csillogó feketés vörös és ezüstös, olykor aranyló szárnyas figurákká váltak, akik karddal küzdöttek egymás ellen, a mennyezeten kavargva. Inkább érezte a harcot, mint élesen látta. A jelenség erős, szúrós, szulfidra emlékeztető szaggal párosult. Az előadás vége felé egy pillanatra BMZ saját vérrel és halakkal szennyezett tükörképét vélte látni a mennyezeten. A bemutatót követő napokon és pár héten keresztül olyan érzése volt, mintha két láthatatlan lény társaságát élvezné. Az utcán sétálva többször olyan benyomás érte, mintha követnék, de nem követte senki. Némely ember körül hideg, taszító, hátborzongató burkot érzékelt, ilyenkor a szúrós szagot is érezte, és belső állati morgásra emlékeztető hangot hallott a fejében. Az ellenkezőjét is megtapasztalta, egyes emberek burkát melegnek érzékelt, kifejezett vonzást érzett irántuk, a hangkíséret ilyenkor kellemes, csilingelő volt. A növények és a tárgyak kisugárzása is hasonló módon hatott rá.

A munka hangulatában megidézi Hajas Tibor művészetét. Hajast nagy szellemi elődömnem tartom, úgy érzem, hogy a performansz műfajában az ő útján indultam el. Azt, hogy mi történt velem ezen az előadáson, leginkább Hajas szavaival lehet szemléltetni. Részlet a *Performance: a halál szexepilje (a kárhozat esztétikája)* című írásából: „A performanszművész belép saját víziójába. Onnan visszatekintve minden létező pusztá káprázat, hallucináció, alacsonyabbrendű valóság. Minden alacsonyabb létfokon áll, mint amit megélni érdemes. Két túlvilág, két pokol mered egymásra.”

Több helyen talákoztam olyan gondolattal, amely a „bécsi akcionizmus” kései utóregényeként értelmezi műveimet, s leginkább Rudolf Schwarzkoglert hozzák velük párhuzamba. Természetesen az önromboló testművészeti munkák alapélményében, filozófiájában könnyen fellelhetők azonosságok. Valahol minden, a testet radikális médiumként felhasználó művész a léten túlit keresi. Személy szerint hozám Hajason kívül a legközelebb egy nő performanszművész-előd munkássága áll, mégpedig Marina Abramovićé. Különösen nagy hatással volt rám 1975-ös *Tamás ajkai* című munkája.

TESTEM ALKIMISTA KOHÓJÁBAN

Folytassuk a megtapasztalások, a transzállapotok előidézési kísérleteinek legkeményebb alkotói szakaszával. Öt éven át húzódo nehéz kísérleti időszak ez. Módszere szerint a belső úton szerzett tapasztalatokra épít, s a testre irányozott külső, evilági, érzéki irritációk révén tárja fel az emberi test és a psziché

tűrőképességét, alkalmazkodási képességeinek határait. Az érzékek felfokozásával, a test irritációinak (levegőhiány, vérhiány, fényhiány, turbósított plusz oxigén az agyba, hideg, meleg, forró, lent, fent, a testbe, a húsba olykor mesterséges nyílásokon történő behatolás) fizikai megismerésével foglalkozik. A testen keresztül az idegrendszerre, a test kémiai laborjára, mindennek az egyéni lélekre gyakorolt hatásának a megtapasztalására, a fájdalomérzet tudatos kikapcsolására, a test működtetésének, tűrőképességének, aggyal történő szabályozásának megtanulására szánt alkotói szakasz ez. Ebben a periódusban a folyamatos önvizsgálatokon kívül az előadások közönségre gyakorolt hatásának vizsgálata is megtörténik. Az így szerzett tapasztalatok közül alkotói részről az egyik legfontosabb a fizikai irritáció során bekövetkező transzállapot átélése. Ezek az ideiglenes lélekvesztések, a lélek gyötört testből történő menekülése közben létrejövő transzállapotok egészen más természetűek, minőségűek, mint a későbbiekben tárgyalandó, a sámántechnikákkal előidézettek. Csak az irritáció idejéig tarthatók fenn.

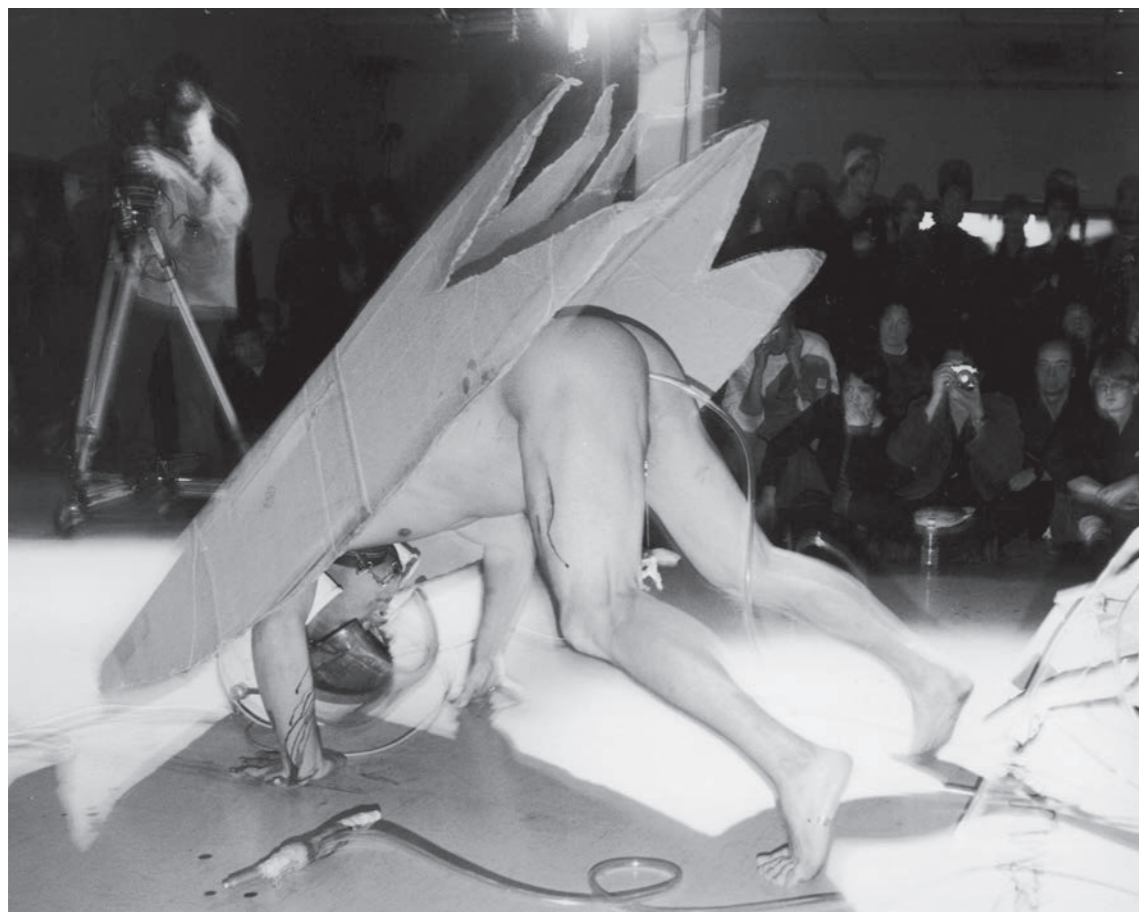
Ismét hátralepünk egyet az időben: az inkvizíció kínvallatói és mai elvetemült utódaik is azért függesztik fel a kínzás folyamatát, szüneteltetik egy kis időre, hogy a kegyelmi transzállapot megszakadjon, és tovább kínlódjon a kínzott.

A test gyöttrése során kínhalált halt emberek, mártírok, szentek mágikus szintű továbbélésére, gyógyító csodáik értelmezéséhez Klaniczay Gábortól idézek, *Elgyötört test és megtépett ruha* című munkájából: „A mártír épp azáltal képes arra, hogy túlvilági eszközökkel enyhítse mások földi szenvedését, mert saját maga már elszenvetde és hősiesen kiállta a gonosz hatalom által rá mért kínhalált. Mindez, mint Peter Brown rámutatott a szentkultuszról szóló remek könyvében, nagyon emlékeztet a sámánok beavatásához fűződő legendákhoz.”

Az kétségtelen, hogy az emberiség kultúrtörténetében az idővonalon visszafelé haladva, a valós szakrális megtapasztalásokat igénylő munkában nem lehet mismásolni, megfelelni a kimondott vagy kimondatlan szabályoknak. Az elutasítások, tiltakozások, megkérdőjelezések egyik oka lehet, hogy ténylegesen túllépek az elfogadott normákat, mintegy kizöklentve a berögzült sémákat, és újragondolásra próbálom ösztökélni a közönséget. Közéjük tartozik az 1996-os québeci Performance ET Multimedia fesztiválon előadott *Angyali asszimiláció II.* című előadásom, vagy az ugyanabban az évben Torontóban realizált *Önelidegenítés*, Bill Satannal és Sherryvel. Mindkét munkában radikálisan elidegenítem magam a tényleges világtól, szó szerint kiszakítom a testem a valós téridőből.

Azt tapasztaltam, a kanadai közönségnek gyengébb a tűrőképessége, mint a kelet-európai kultúrközegben szocializálódottak. A testbe történő erőszakos behatolások, a megcsapolt erekből előtörő vérfolyam, a kiszakadt bőr, a húsdarabkák mágiája nem érinti meg őket, általánosan fogalmazva túlságosan materialista módon közelítenek minden dologhoz. Pedig ezek az önrombolónak mondható műveletek épp az anyagi világból történő ideiglenes kilépést, szabadulást szolgálják. Nem csoda, hogy nem értették a sziúk naptáncát, és betiltották ezt az ősi, férfivá avató rituálét, mint ahogy azt sem értik szerintem, hogy a magunkból történő felajánlás a legnagyobb áldozat, amit tehetünk szerettünkért, közösségünkért, magunkért. Szintén a sziúknál, a beavatandó fiú beavatási fokozatai közben az egyik leánytestvér karjaiból pengével kis bőrdarabokat vágnak ki lány testvérei, a leány rezzenéstelenül tűri, közben magában imákat mond a beavatásra készülő fivéréért. A fivér számára egyetlen kapaszkodó a holtponton az a kicsi textilzacskó, amelyben húga bőrdarabkái vigyáznak rá. Ez a szeretet mágiája.

Hasonlót valósítottam meg a 2005-ben Szentendrén, a VII. Nemzetközi Kis Magyar Performance és Nehéz Zenei Fesztiválon a *BMZ+TSZ A GYŰRŰ* című munkában. A rituálé során több kultúra alapjára építettem a művem. Magyarországon az uralkodó kulturális etikát a judeánus kereszténység tradíciói és dogmái határozzák meg. Nem érzem úgy, hogy az ázsiai, sámánista és minden indián rituáleelemekkel körbeágyazott rituális, felajánló metélkedés, a szeretetmágia ilyen típusú alkalmazása a dogmák és elkülönülés béklyójától mentes kultúrkörökben ilyen vihart váltott volna ki. Az előadás elején és végén is több formában próbáltam megértetni, hogy senki vallási önérzetét nem kívánom megsérteni, ha mégis úgy érzik, hogy megbántottam volna őket, akkor fogadják el bocsánatkérésemet. Tudomásul kell venni, hogy kultúrgyökereink többrétegűek. A nemzetösszetevők mellett van egy ősi közös kultúramagunk, ősi „vallásunk”, amit nemzetközileg sámánizmusnak neveznek, s ennek elemei minden később kialakult vallásban megtalálhatók. Ha ehhez az ősi misztériumhoz nyúlok, akkor sem felejtetem el, hogy milyen

Angyal asszimiláció 2, Quebec, Performance Et Multimedia Festival; fotó: Litkei Zsolt, 1996

kultúrkörben születtem, szocializálódtam, és hol gyakorlom a rituálékat. Nem megkülönböztetem, elválasztom a népek kulturális, vallási momentumait, hanem igyekszem megmutatni ezen népi vallási hagyományok és gyakorlatok közös eredetét. Ezért nem kerülhetem ki a héber, a judeánus keresztény, a bizánci ortodox és más vallási kultuszok szertartáselemeire történő utalást sem. Európai kultúrközegben a mágikus cselekedet nagyrészt valami okkult, a sötét erőkhöz nyúló varázslatot, praktikát jelent, pedig a természeti népeknél, közösségeknél leginkább használatos mágikus cselekedetek nem öncélúak, hanem a mások vagy a közösség jobbítását, gyógyulását szolgálják. Ennek legfőbb eszköze az alázat és az élet szeretete, tisztelete. Az önmagunkból történő áldozás felajánlás motívumát megtalálhatjuk a *Fehér-lófia*-típusú mesékben, de az önmaga véréből gyermekeit etető pelikán is egy kiemelkedő jelkép, nem beszélve Jézus személyéről, aki a keresztény hit szerint az életét adta az emberiség megváltásáért.

Hasonló „íjedtséget” váltott ki az 1997-ben útjára indított *BMZ Hungarian Artangel Skin@uction for sale!* című önálló kiállításom a budapesti Duna Galériában. Nem kívánom ezt a több összetevőből álló, *Emberbőr-árverés* néven elhíresült munkámat elemezni. Az eredeti témakörhöz igazodva inkább a performanszművészetből az új-sámánizmus irányába történő elmozdulásom, a mesterségesen előidézett szituációk során szerzett tapasztalatokra koncentrálnék. Ebben az estben a kérésemre a karomból a keleténél nagyobb bőrfelületet távolított el a plasztikai sebész, mint amekkora érzéstelenítésre került, így az elevenen nyúzás élményét is megtapasztaltam. Itt éltem át először azt az édes mámort, amit a szervezetünk kémiai laborja indít el a fájdalomérzet eltompítására. A termelő és felszabaduló boldogsághormonok semmihez nem hasonlítható édes érzetet keltenek a szájban, az illatok is mennyeiek, minden olyan szép.

2000 környékén tanyára költöztünk, figyelmem a természetben található anyagokra, formákra irányult, megérintett a „szerves kultúra”, egyre több, a sámánizmussal kapcsolatos könyv talált meg, a különböző sámánszertartások és -beavatások, valamint saját korábbi performanszaim között elemi hasonlóságokat fedeztem fel. Ez a ráébredés gyökeresen megváltoztatta művészetemhez fűződő viszonyomat. Sturcz János művészettörténésztől idézek: „Baji Miklós Zoltán olyan művész, akit nem érdekel a művészet maga. Legalábbis nem önmagában, önmaga kedvéért. Számára a művészet nem cél, hanem eszköz, elsődlegesen spirituális-szakrális, kisebb részben társadalmi-politikai célok elérésének, kinyilvánításának eszköze.”

Többen többféleképpen rákérdeztek már, hogy mi köze a performanszművészetnek a sámánizmushoz. Úgy általában nem tudom: mint ahogy már utaltam rá, a testművészetrel foglalkozó performanszművészek nagy része valami ősi katarzist keres, szeretné megtapasztalni a léten túlit. A hiteles előadó ténylegesen átél, megtapasztal valamit, ami ott lebeg a létezés és a megsemmisülés határán. Transzba kerül, átlép az anyagi léten, médiummá válik. A kilencvenes években ezt így fogalmaztam meg: előadásaim során én vagyok a szertartást vezető áldozópap és maga az áldozat. Mindig is a transzcendenst kereső, a szakralitást körüljáró performanszokat valósítottam meg. Műveimbe beépítettem a különböző vallások szertartásvezetőinek liturgikus mozdulati elemeit, keverve jóga- és csikunggyakorlatokkal. Kidolgoztam egy módszert, amely a modern technikai eszközöket is igénybe veszi a test mint médium felerősítése érdekében. Előadásaim kilépnek a jelenvalóság idejéből, egy ismeretlen kort teremtenek meg, egyszóval archaizálnak. Megtaláltam az úgynevezett „művészetek” gyökerét a vallások ősmagjában, a sámánizmusban. A sámán az első pap, az első orvos, az első botanikus, az első kémikus, az első csillagász, az első meteorológus, az

első színész, az első zenész, az első táncos, az első költő, az első mesélő, az első író, az első rajzoló, az első festő, az első szobrász, az első performanszművész, az első intermédia-művész.

TÉNYLEGES PARADIGMAVÁLTÁS

Az általam szervezett 2003-as VII. Csalánleves Nemzetközi Művészeti Fesztiválon megvalósítottam egy többszereplős, komoly hang- és fénytechnikát, vetítést igénylő munkát *ARRITMYA GRUPP* címmel, amelyben szakítottam az angyal imágóval, és átformálódott természetazonos tudatú sámánná.

Az előadásban szerepelt mind a két vénámba kötött nyitható-zárható vezeték. Nagyon nehezen indult el a vérem, két félliteres coca-colás poharat kívántunk vele megtölteni, de csak az egyikbe sikerült három decit engedni. Itt ismét elindult velem egy folyamat, ismét láttam magam kívülről. A mű második részében sámánként, pénisztokot és fejdísz viselve visszatértem, és egy feszültség alatt lévő rezsón növényeket füstöltem el, lobbantottam lángra, az izzó rezsólapon mézet és pálinkát is áldoztam. Az előadás kezdetétől egy a rezsókorongra helyezett testbélyegzőt is felizzítottam, amit a szívem fölött a mellkasomba nyomtam. Valószínűleg a bélyegző túlhevült, és én a kelletemél jobban a testembe nyomtam a billogot, a lényeg az, hogy a teljes hámréteget kiégettem magamból. A seb elfertőződött, már másnap, fényes nappal is irányíthatatlan vízióim voltak. Két világot érzékeltem egyszerre, oly erősen, hogy az autóval meg kellett állnom, mert olykor a „másik valóság” felülírta a normál érzékelhetőt. Fényes nappal is szélsőséges érzelmi hullámokon mentem keresztül, folyt a könnyem, nevettem stb. Éjszaka feküdtem az ágy tetején, úgy reszkettem, hogy pattogott a testem az ágyon, miközben szakad rólam a víz. Az ágyon fekvé, nyitott szemmel is vízióim voltak. A fülemben éreztem vérem lüktetését, mint egy hatalmas sámándob hangját, rezgését. Egy vörös sas érkezett hozzám, amely lángban oldódott fel velem együtt. Négy éjszakán át ugyan ez a kép jött, majd a negyediken a sassal, a sasban repültem egy indián tanyára, ahol egy öregasszony fiának szólított. A valódi fia, egy gyanakvó harcos nem nézte jó szemmel az érkezésem. Többször megpróbált megölni késsel, dárdával, de megúsztam. Ez a félálomban jelentkező álom minden éjszaka folytatódott. Időközben már nappal is tanított az öregasszony, aki olykor növény-, fa-, állatalakot is váltott. Az indián testvér megbékült. Kiderült, ő a Vörös Sas, az első totem- vagy erőállatom. Szerencsére a tanyán nem érintkeztem emberekkel, a feleségem pedig jól tolerálta sámánválasom első állomását. Egyetlen külső bizalmasommal, Erdősi Géza barátommal folyamatosan megosztottam átélte élményeim, Géza pedig mesélt Dr. Nagy Imre művészettörténésznek, síkságiindián-kutatónak a velem törtétekről.

Imre érdeklődését felkeltette mindez, és az első, konkrétan mágikus (feleségem méhét megerősítettem, fiam asztmáját elvettem) és gyógyító célzatú „performanszom” tiszteletét tette.

Ez a munka az *In memoriam Matild és gyermekei I. II. III. Misztikus performansz trilógia* címet viseli. Nagy Imre egy, az Új Művészet folyóiratban publikált cikkben elemezte, amit látott. Írása záradékát idézném: „Elteríti végül a bőrt, odahívja Máté fiát, és utasítja, hogy feküdjön végig az állatbőrön. Rituális mozdulatok hosszú sora és láncolata következik, melyet dobok szabályos ütemű ritmusa oszt meghatározott szakaszokra. Útjuk hosszú és küzdelmes odalént az alsó világban. Dobok hangján utaznak, dobok segítségével gyógyítanak és gyógyulnak. Kiszívja fia testéből a kórt, és félreköpi. Útjuk hosszú és küzdel-

Agyarritmiha. Előadás, Eger, kizsinagóga, Art-Alom Fesztivál; fotó: Regős Tamás, 2011

mes odalént az alsó világban a visszavezető úton is. Amikor visszatérnek a rendezett világ megszentelt körébe, a világok határán segédkező segítők fényrészekkéket osztanak szét a nézők között, hogy a jóság, tisztaság és fény azonmód térjen vissza a földre, ahogyan a lelkek erői szétterjedtek a világmindenségben. Ott állunk lélegzet-visszafojtva a szertartás végén, s döbbenetünkből csak az zökkent ki bennünket, hogy néhányan zavarukat tapssal leplezik. Hiába, nem vagyunk archaikus közösség, s a mase-tanyai misztériumjáték nézői sem azok. A látottak magyarázataként szinte ösztönösen Jonathan Horwitz sámándefiníciója jut eszünkbe: »Sámán az a személy, aki akaratlagosan képes a tudatállapotát megváltoztatni, hogy a nem átlagos valóságba tegyen utazást, ahol szellemsegítőkkal és tanítókkal veszi fel a kapcsolatot abból a célból, hogy erőhöz és tudáshoz jusson, amellyel a hétköznapi valóságba visszatérve saját hasznára, vagy mások megsegítésére tevékenykedik.« Igen, ennek a misztériumnak voltunk három estén át a szemtanúi.”

Innentől kezdve nagyon sok dolog megváltozott bennem. Nagy Imre javaslatára több új könyvet ismerem meg. Az új sámán technikák szempontjából az egyik legfontosabbnak Michael Harner *A sámán útja*

című munkája bizonyult. Döbbenetes volt számomra látni, hogy lázálmaimban majdnem teljesen hasonló gyógyító technikákat tanultam az öreg indián asszonytól, majd fiától is, aki sokáig mint a legfontosabb szellemsegítőm egyengette utamat. Egyre kevesebb performanszt és egyre több közönség nélküli szerzéstartást hajtottam végre. Ha performanszra meghívást kaptam, akkor olyan konkrét feladatot építettem be a munkámba, amelynek során a közönség megérezheti a sámánizmus jelenlétét. Ilyen volt többek között a *BMZ/No 1/11092001& Holtpont II.* (Ludwig Múzeum, Budapest, 2004); a *BMZ/No 1/11092001& Holtpont II.* (Nyílt Tér Élő Művészeti Fesztivál, kizsinagóga, Eger); a *G.M. Keresése és az Oltár* című kiállítás, a *Dicsőség a Szenteknek* című performansz (Eger, kizsinagóga, 2007), valamint a *BMZ+TSZ+SZR Dicsőség a Szenteknek II.* performansz (Miskolc, OTP-székház).

A munkák fogadtatása megerősített abban a szándékomban, hogy konkrét, gyógyítási célzatú szertartásokat is a szélesebb közönség elé tárjak, és a jelenlétében végezzek sámánmunkát az előadói térben. Két ilyen konkrét munka valósult meg Egerben: az *Ősszekapcsolódás* 2011 nyarán (Múzeumok Éjszakája, Eger, kizsinagóga, 2011) és az Art-Alom Fesztren az *Agyarritmiha*.

A különbség a „nem tudatos” intuitív testművészeti és a sámántechnikákat alkalmazó munkák között főleg abban nyilvánul meg, hogy a gyötrellem által előidézett transzállapotok csak a gyötrellem fenntartásának idejéig vagy a halál bekövetkeztéig tarthatók fenn. Nem alkotó jellegűek, inkább destruktívak, önfeláldozóak, negatív irányúak. Az archaikus és az új-sámán technikák alkalmazásával előidézett tudatváltások a gyakorló akaratának megfelelően szabályozhatók. A hétköznapi tudatból a sámántudatba történő oda-vissza váltás megfelelő tapasztalati tudásszint elérése után egy-egy munka közben folyamatosan megtörténhet. Sőt ez esetben a fizikai fájdalom és a maradandó sérülés – a transz közben meglatogatott világokban szerzett sebesülésektől, mágikus tüskéktől, ragadványoktól, szennyeződésektől eltekintve – teljes mértékben kiiktathatók. Céljukat és eredményüket tekintve építő jellegűek, konstruktívak, pozitív irányúak. Egy nagyon fontos dolgot ne felejtsünk el: a két irány nem válik el egymástól, hisz’ a testművészeti munkáim előképzései, beavatásintései a későbbi sámánisztikus tevékenységnek.

Szombaty Bálint velem készült interjújából idézek: „A performanszok megtapasztalásai egyenesen vezettek vissza a sámánizmus irányába. Addig kopogtattam a kapun, míg egyszer csak átrántottak rajta. Több elhívásom volt, amelyeket nehezen éltem túl, minden egyes elhívás és túlélés, újjáépülés után tárgultak spirituális lehetőségeim. Kéréseim eljutnak a »címetekhez«, súlyos betegeken lehetett, lehet így segíteni. A gyógyító szeretetszerzartásokat leginkább itt hajtom végre a tanyánk udvarán kialakított gyógyítóhelyeken. Kiállítóteremben is építettem már gyógyítókapolnát, ahol szerdánként foglalkoztunk a gyógyulásra várókkal. Egerben végrehajtott két legutóbbi performanszom is konkrét személyek gyógyulása érdekében felajánlott munka volt. Ez az én utam. Amúgy meg a család, a gyermekek és a feleségem az én »Egyházam«, s az otthonunk a templomom.”

FALUDI ÁDÁM

Mindenki hős, aki a saját ütemére jár

*Nagy Zopán próza · vers · esszé · montázs című kötetéről**

HA

Ha Azaki Nemazaki HaHa világából bicikliztünk éppen ki, nagy vizesnyolcasokat hagyva magunk mögött, önkéntelenül adódik a fenti választás és megoldás lehetősége. Bolyongásunk a *próza · vers · esszé · montázs* című könyvben arra késztet, hogy a benne felbukkanó alkotók – népes és egyben rokoni szálakkal rendesen összeszőtt társasága – megidézésének gyakorlata miatt Bob Dylan megállapítását illesszük ide címként: *Mindenki hős, aki a saját ütemére jár.* Dylant mindennemű bizonytalankodás nélkül engedjük be ebbe az igazán nemes körbe, nem lóg ki onnan, legfeljebb a sála. Épp pingál valamit azzal a kezével, amit egy évszázaddal ezelőtt hordott Párizsban, és egy költeményt forgat szupernyolcasával hatvanháromban a fejében. Jó alkotó, jó felforgatókönyv-író. Mint mindenki, aki a saját ütemére jár, és játék közben enyhén előrebiccenti a fejét. Aki nem így jár el, hiába a hajtóanyag, a szikra hiányzik, nincs gyújtás. Létezik egy újabb valaki a többiek között, aki nem létezik. Nem létezik mint alkotó, mint teremtőerő.

Azaki Nemazaki a saját ütemére jár. És enyhén előrebiccenti a fejét játék közben. Azaki Nemazaki magyar megfelelője Nagy Zopán. Nagy Zopán igazán jó és különleges játékos, de ezt nem ő állítja magáról, elhárítván a kor napi gyakorlatának kézenfekvő ajánlatát ezzel a gazdaságtalan gesztussal. Ezt én állítom róla, miután mostani kötetén kívül több kompozíciójával is találkozhattam már, beleértve fotogramjait, költeményeit, prózáit vagy Azaki Nemazaki performansznak nevezett megnyilvánulásait.

[ZÁRÓJEL

Elnézést kedves Mester, performanszot kellett volna írnom, tekintettel az ön elméjére és agyafúrtóságának háttérben vihorászó koboldjára. De képzelje csak el! Tételezzük fel, hogy valaki beleolvasson ebbe az ön stílusának kameleonjaként képződő írásba, és performansz helyett per/murmanszot betűz ki sokadjára. Minden valószínűség szerint lapoz egyet, avagy többet, csak minél messzebbre jusson ettől a helytől. Jaj, szóvicc! Meneküljünk! És ez a legenyhébb változat. Ha Hrabal úr megállapítását érvényesnek fogadjuk el, ez nem is lenne olyan nagy baj, már ami az író-olvasó viszonyt illeti: *a valamire való*

* NAGY ZOPÁN: *próza · vers · esszé · montázs (Válogatott írások)*, Magyar Műhely, Budapest, 2012.

könyv nem arra kell, hogy az olvasó könnyebben aludjon el, hanem hogy kipattanjon az ágyból, és úgy, ahogy van egy szál alsónadrágban rohanjon az író úrhoz, hogy beverje a pofáját. Itt könyv és rezonancia egyaránt meglelhető, tehát megáll a megállapítás a megállójában. No de ne kísértsünk, akadnak arra nálunk szakavatottabb lézengők is.

Zárójel bezárva]

Hogy miért tartom különlegesnek? Mert ritka, akár a feketenyakú daru, amelyikből tán ha ezer példány létezik még a Mennydörgő Sárkány Birodalmában. Nem enged a csábításoknak, hogy hasonló legyen, hogy hasonlítható legyen jó érzékkel választott mestereihez. – Sokat állj ellen és keveset engedelmessédj – dörmögi megnyugvással Walt Whitman. Nagy Zopán kilóg a sorból, mint Dylan sála a jeles alkotó urak társaságából.

A SOR

Sornak nevezzük azon írástudók folyamatosan gyarapodó csoportját, amelyik Sornak tagjai megfelelő műveltség birtokában verseket és szövegeket írnak, aminek alapján társadalmilag hasznosnak, továbbá költőnek és írónak minősítetten népesítik túl az úgynevezett irodalmi életet. A szöveggyártás technológiáját kétségtelenül felsőfokon elsajátítva készítene konstrukciókat, amelyekben a szavak és a mondatok elszabadult hajóágyú módjára csapódnak mindenhova kiszámíthatatlanul. Egy elszabadult hajóágyúval azonban nem sok mindent lehet kezdeni. *Mélyenszáltó gondolatok, nyúlvevessző, nincs új a paplan alatt.* Avagy nem minden Arany, és nem minden avantgárd poszt igazi poszt, bárhogyan is fénylik. *Vannak, akik színes ruhát viselnek, és vannak akik egészen egyszerűen szívárványok* (Steven Tyler).

Ha már Dylan ennyire bekéredzkedett ide (nem hívtam, jött), még egyszer, az utolsó szó jogán engedjük megszólalni. (Az érzékenyebb lelkűek ugorják át ezt a mondatot.) *Szeretném azt mondani, hogy költő vagyok, és költőként gondolok magamra, de egyszerűen nem tudok a sok bunkó miatt, akiket költőnek neveznek.* Ez persze Amerika, a magyar változat megfogalmazásán még dolgozunk. Nem vagyunk igazságtalanok: irodalmi életünkben a túlnyomó kisebbség jó szerző, autentikus világgal, remek művekkel. Kevesen vannak? Persze. Kevesen ismerik őket? Kevesen. Ez a világ rendje, mindig is így volt és így lesz. Vannak kereskedő típusú halandók, és vannak, akiket a dicsőség vonz, mert a kereskedői érzék a kisujjukban. Merthogy el is fér a kisujjukban. A siker? Részint, de csak részint azon alapul, hogy a többség a butaságot előbb elhiszi, mert az áll hozzá közel, ahogy mondani szokás. Szükségállapotot rendeltek el Disneylandben. Igen? Tényleg? Rohadékok! Már a régi szép idők sem léteznek. Mert hát úgy tűnik, igaz az is, hogy társadalomból már elég régen közönséggé váltunk.

A Sor vége

Nagy Zopán a magas oktánszámú önálló működése miatt különleges. Többlátószögű objektív a hardver része. Antipirin Úr, azaz Tzara és a Spielgasse 1. többi lakója, valamint a Cabaret Voltaire színtársulata segítségével felporszívózta a múlt század csillagporát. Az izmusokat, de a szölistákat is, átadva magát az együttgondolkodásnak, az együttgondolkodás szándékával alkotó Mestereknek. A legjobbaknak, ár-

nyékban alkotóknak, a homályba veszésre ítéltéknek, renitenseknek, csendes háborodóknak. A túlnyomó kisebbségnek, amelynek alkotóelemei miatt a művészet létezik. Nem végzett tökéletes takarítást, de ez a tevékenység, ha nem állandó, nem kiterjedt, nincs napi frissítés, akkor még az *illuminált őgyelgés* és a *fegyveres karosszék* sem segít, a lelkek záródnak.

Túl az elegendő tapasztaláson Azaki Nemazaki Nagy Zopán idejekorán megképződött, megkülönböztető jelzése mindenféle szándékosság és művi beavatkozás nélkül működésbe lépett, és működik attól az időtől kezdve rendületlenül. A várúr hazaért, a zászló fenn. Ő maga lett a mű, és amit közvetíteni képes abból a szuverén alkotásból, amit teremtett vándorévei alatt, azt mindenféle lehetséges és lehetetlen módon meg is teszi. Élve vagy halva állandóan alkot valamit. Néha túlmulatja magát az áthallások áthallásaival, szűrésével, összekapcsolás, szétkapcsolás, bekötés, kikötés cifrázásával, de a szöves ősi művészete állandó. Jön és mutatja a rokokót, amire már nincs égető szükség. – Százalékos úrnak jelentem, a zászló aljára a menet kész! – Ilyenkor az égberöhgő Azaki Nemazaki átsuhan a mosolyon az arcával. Felülírja a már meglévő dokumentumot? Enter. Az első fokozat feladatát teljesítve levált, kezdődhet az önálló repülés. A Mértéktelenség vezet a Bölcsesség palotájába, mondja Blake. A hivatásos kicsapongó ritkán ébreszt szájalmat, válaszolja erre a Márki, bizonyos de Sade. Az igazság odaát van, és nem nehéz megállapítani, hogy szerzőnk ura a helyzetnek. A mentés-elvetés arányának felborítása a megoldás. Az elvetés javára.

A JÁRTASSÁGOMMAL LENYŰGÖZNI HALLGATÓIMAT, ÉS ELTOMPÍTANI ÉRZÉKEIKET (SKIP JAMES)

A próza · vers · esszé · montázs kötetet a Magyar Műhely Kiadó jelentette meg, és a szerző válogatott írásait tartalmazza. Mondhatjuk írásválogatottnak is. A válogatás feltételezi, hogy az idő különböző starthelyeiről keltek útra ezek a művek. A nyilvánvaló tény kiemelését mindössze azért tartom fontosnak, mert ez meglepő módon nem érződik a válogatotton. Nem érződik, hogy akár csak napok is elválasztanak az egyes szereplők létrejöttének idejét egymástól. Varázslattal, mindenféle színű mágiával, transzszibériai expresszsel és a mindenható megérzésképeséggel is próbálkoztam, hogy tetten érjem az időt. A tévedés mindvégig a nyomomban. A kötet írásai kortalanok, ez a következtetés lett az eredménye próbálkozásomnak. Mielőtt egyet is lapoznánk, a tömör és szikár fülszöveg maradéktalanul megadja a továbbhaladás koordinátáit: *Az év könyve(m) 2013.* Ez a fülszöveg „Az év könyve” változatban – gyanítom, hogy nagyon szeretett volna cím lenni, miként a 2011-es, *A kötet címe* kötet címének ezt a gesztust sikerült is megvalósítania. Aki még a borító láttán nem tudta, hogy hová vetette partra a hal, itt már kétsége sem lehet. Lapozzak? Ne lapozzak? Én lapoztam.

VILLANYKÖRTEFÁN KÉKNYELŰ EMBER

Prózai „üres” oldal... Vers helyetti „üres” oldal... Esszé helyetti „üres” oldal Montázs előtti „üres” oldal... – megállóknál állhatunk meg nézelődni. Nem tudok más helyett nézelődni, csak a feliratokat nézegetem,

meg a képeket, fotográfiákat, és a mosolyomon dolgozom, miként azt F. Scott Fitzgeraldtól tanultam. A Fiktív Csan-Buddhizmus, hogyan megy be a divatba Nagy Zopánnal? Hát például Fen-Suhan nyulával, Tu-Fa szerzetes hajlongása közben Jünt-Ment „Légy”-oltalmi csapásának mélygarázs-értelmével, Vu-Men éberségének tanításutánzatával, Cseng szerzetes nagy Má-hoz tett zarándokútjának megfigyelésével. Csupa neon. Neonhal. *Zoroaszter az úton cipeli a haoma vizet és - fless! - ott terem előtte Vahu Mano arkangyal.* (Nincs forrásmegjelölés, visszaadom a dipolantennámat, elfelejtettem honnan akadt rám ez a mondat. Annyi bizonyos, nem tőlem származik, itt volt a levegőben, leszedtem.)

Majdnem teljesen realista prózák az üresség helyén. Carmen & Simon. Aktuális. *Szórjátok szét hamvait a homokos tengerparton. Így halálom után még mindig valahogyan bejuthatnék a lányok bikinijébe.* (Ez is egy Tyler-blues kilátástalanság-dűrban. Okkal parkolt le ide az erotomán atamánok emelte Fallosz Athéné szobor talapzatára.)

A szépség és öröm forrása hol? Például *Média-vér Fesztivál.* Bizonyára másnak meg éppen ellenkezőleg. A példából még egy: *Boraszto-Moly* (halálfejes - disznóvágólag). Christian Molygenstern bogarászati könyvét dobálgatja az emberek közé egy üstökös csóváján lovagolva.

És a szinte észrevétlenül elhelyezett nyelvi és más csapdácskák meg lószőrhurkok mindenütt. Belesétálsz, de csak utána veszed észre. Finom és elegáns nyelvi fedezések a fapados szóviccelődések idején. Bruno Shulz, James Joyce és a még sokan mások a hasonló kaliberek közül. Euromajakovszkij! - rikkantja Misztter Bloom, a Finnagen Weeks korlátjának támasztva rongybiciklijét. A fekete lufikon rózsaszín halálfejek, égbe száll velük a léggömbárusnéni, a babakocsik keresztelőre mennek; tollantyúk és gördentyűk (és sok egyéb kedvesen találó) névvel térnek vissza az emberek közé. Vágjunk bele a disznóba! *Összefolyik nyálamban a száj, megint aznapos valék... Holott nem vagyok béllal szélelt figura* (Disznóvágás). *A teljesség igéje nélkül.*

A BŰVÖS VADÁSZATA UTÁN PELEVINJÉT VÁLLÁRA KANYARÍTTJA, DÉLBEN MEZTELEN EBÉD

A megidézett szerzők nem mérhető szintje és síkja a lélekazonosságban. Csak nézelődsz, nem sorolod fel őket. Sokan vannak itt a kevesekből ebben a világban és a világ könyvében. Rokonok. Jól ismered szinte valamennyiüket. Neked is írtak. Ugyanazt írták, mint amit Azaki Nemazakinak írtak. És mégsem lett ebből a tudásból műveltségi irodalom. Centrifugális lett belőle, négyszögletes és kerek és gömb és gomb. Gombolatok lettek belőle, semmihez sem hasonlatos művek, egyedi darabok. Kézrel készített drágaságok, szabadság, megszabadulás-terápia, élő és irodalom, és művészet. Nagy Zopán élőben. - A Mérték-telenség vezet a Bölcsesség palotájába - bólogat Blake. - A hivatásos kicsapongó elvétve ébreszt szájalmat - piszkálódik a kék sarokból a Márki. A jól ismert de Sade. Számoljunk rá kilencet. Senkinek semmi szájalmat, szájalomra semmi szükség.

Engem meggyőzött ez a válogatott. Ezért dicsérem és ezért nem magyarázom. Mindenki hős, aki a saját ütemére jár. Jó könyv ez a *próza · vers · esszé · montázs.* Az apróságok, amelyek az ismerkedés mámorának múltával talán előbukkannak, apróságok lehetnek ebben a könyvben, nem mások. Edward király

és a negatív tartomány. Idővel kipotyognak az írásokból, ahogyan lóból a citrom. Jöhetnek a verebek. Meg az újabb leletek ebből a galaxisból.

Ajánlom szíves figyelmükbe Nagy Zopánt. De átmenetileg ez a szép arcú és izgalmas kötet is megteszi helyette, jó kaland belemélyedni, ha netán azt hallanák, hogy a hívott számon előfizető nem kapcsolható.

NAGY ZOPÁN

Dalok Faludi Ádám távol-közeli alteregójától

*Kivonatok, töredékek Faludi Ádám A Rockdíler című, 472 plusz 1 oldalas kötetéből**

Kezdjük a „végén”! - A plusz oldalon két fotográfia fordul egymás felé vízszintesen, így alkotva egyféle egymásba néző tükröképet, önportré-párost (Freisinger - Faludi), mely tükröződés (önmagába-nézés) a szerző 40 évnyi távlatának, értékeinek, egyben-valójának szembesítéseként is funkcionálhat.

A különálló, többnyire rövid történetek, én-képletek, nem-létek/lét-képzetek feltárása, egymásba-játékszása, az utalásokkal teli mozaikdarabok, az izgalmas és mozgalmas „eset-elemzések” egységessé-érlelése: összességében talán így definiálhatnánk ezt a könyvet. Természetesen más megközelítések is működőképesek. „Nyitott mű”. Ez viszont bizonyos. Sokakról, sok mindenről, elsősorban egyes szám első személyben, nagyon személyesen!

A nagy lélegzetű történetfüzért: átfogó napló-regénynek is nevezhetjük.

A különböző fejezetek (és a fejezetek folyamain belül külön-külön életet is élő további fejezetek), a kis novelláknak tetsző boncolgatások, a rock-nemzedék kultikus formációinak - és azok dalcímeinek, szövegrészeinek - megidézése igencsak fontos szerepet játszanak. Mondhatni, hogy domináns részei a nagy folyamnak. A visszatérő „elemek” is jelentősen pulzálnak.

Költőfejedelmek, filozófusok, hétköznapi lelkek, nevetséges közéleti személyek (álneves-álruhás kor-maradványok: egy letűnt kor visszajáró rossz és jó szellemei), felismerhetetlen régi iskolatársak, szerelmek,

* Magyar Napló Kiadó, Budapest, 2013.

színészek, iniciálék, montázsok, tudatvesztések, sokszínű elképzelések és tévedések, szelídített szomszédok, különféle szerkezetek, megtestesült képzelgések, rocskzárók, félnotások – és még sokan mások...

„Dalok”, mint sajátos időkapcsolásban áramló magánbeszéd, pszichedelikus monológok, révülések, visszafordulások, ironikus párbeszéd... A szerző műveltsége, pontossága, a múlt és jelen eseményeinek laza, mégis következetes kezelése, vagy szó-, illetve mondatjátékainak egyedisége, „ritka-madársága” is szembetűnő.

És hogy valamelyest szemléltessünk, illetve kissé el is vonatkoztassunk („pluralis majestaticus”) – idézetek s önnön gondolatok, képzettársítások által –, mintegy kísérleti útmutatásképpen, most efféle sorok következnek:

„Bongo Fury! Waka Jawaka! – csapdos szárnyaival Bird Reynolds, és le akar vakarni az ágról. Gagyí Úr és Gagyiné asszonyság megízleli az Önálló Vélemény Gyümölcsét ezerkilencszázhatvanhatban... – A Csermanek Rend Morcosai pediglen egy kicsit hátradőlnek, elégedetten szemlélve munkájuk gyümölcsét, amitől habzik a sok-sok szabad száj...” – (*Hajlunk rá*) – Füst a fene-ette lyuk felett... Lyuk-karikák, füst-lyukak, hangzatos hasadások, szmog-karimák, spirálok, füstgomolyag-áthallások... – Csattog a zseb-metsző seb-olló; jajj-dal, aljszoknya-jajj, dal-alvadó (vér-cseresznyés) fekete fülemülék: ének a fény mögött... – Áthangolt (nyávogó) Miák, Szentfetrengő Murci, Agynetofon, Aranyeső-váltóláz, Árnyéknász, Hiper aktív és kintornás: a Leendő Hal(l)ottak Klubjában... – „Haggyámá Hattyú! = Haggyámán!” (Majd feloldoz a Sav-sámán...) – Eszement Fohász. Szinusz hullámok. Szonáta-koordinát(h)a (ha-ha)... – A túl-lihegtetett (túlpumpált) juhász-kutyáról a preparált szájkosár már csak lángvágóval műthető le... – A vízszintes átölelése Boldogasszonypusztán (és azon is túl)... – Kakukk! És száll, száll a családi fészék... – Rock-sztár vigyázz! Az oszlás létszáma nem semmi! Tetetetete(mek)... – Ó, centrifúga-komplexum, ó, irodalomlatyak-szippantó zagyszivattyú! –

Zokszó és szorongás: zokogó zongorák...

Dharma-Shakti-Kánya vetél(ke)dő visongása...

Vezeklés, (f)eltápaszkodás, lefejezés...

Véres lyukak ásítása... Szopott gombócok a(z) (f)agyasztóban...

Impozáns lemondás, komposztált gesztusok... –

„Márminálunkbabám” – Márminál – Mármi – Már – Minimál... – És a zsenitemetőben immár üres sírhelyek tá-tá-táto(n)gnak... – Ó, *észecske-gyorsító, ó lassított elhalasztás! = A veszteség ma is hiánytalan. Ködpumpa hörög, gőzhenger énekel – s jön, jön, jön felénk a hang-orkán: a gang torkán... – „Egy totális és kaotikus nász eredménye, egyben egyetlen példánya a Lepkekötő... Könnyedén lehánthatjuk málladozó kérégt, és fehérbe öltöztethetjük félszárazra érett olajfestékkel. Egy ismeretlen rendeltetésű eternitcső ürege sötétlik a kúttól kétlépésnyire. Ha jobb lenne a szemünk, nyilván átlátnánk rajta a Föld túlsó oldalára, ahol egy ausztrál őslakos rácsál valamilyen tápláló fehér hernyóféléseget, amit épp egy fa kérge alól piszkált ki nemrég. – Hé, te ausztrál őslakos! Merre menjek a Vén Veres Szikla felé? – huhoghatnánk bele a csőbe. – Amerre akarsz, előbb-utóbb mindenképpen megtalálok – hallanánk vissza az ausztrál őslakos szavait Sutyek-féle tájszólásban...” – És erre többen megmozdulnak (bármelyik dimenzióban is tartózkodnak): például M. Brando, M. Basquiat, Cortazár, Colosseum, Bukowski, Bontovics Kati, Szentkuthy, Szandimandy, Szolzsenyicin, S. Sontag, T. Waits, T. Dylan, M. Jagger, Mahavishnu Orchestra, J. Garcia,

J. D. Morrison, J. L. Borges, F. Pápa, F. Zappa, Mr. Mordizomadta – és C. Beefheart: „fábazárt sámántitkár, sámánelnök, sámán-felügyelőbizottsági örökös tag, sámánrészvény-tulajdonos, sámánképviselő, multinacionális sámán, hitelrontó sámán, lesajnáló intézetet működtető kereskedő sámán...” is (*A Határozókulcs útmutatásait követve*). – A Lepkekötő fél arasz átmérőjű, másfél méter hosszúságú, fiatalon kimúlt nyárfatörzs-gerincére esküszöm! – És mindezt (valószínűleg) a híres Munkácsy televízió monochromban közvetíti, s mindenki együtt gerjed (még-ha különböző hullámhosszokon is)...

A számtalanság zavart okoz (a fényszennyezés nem-különben)...

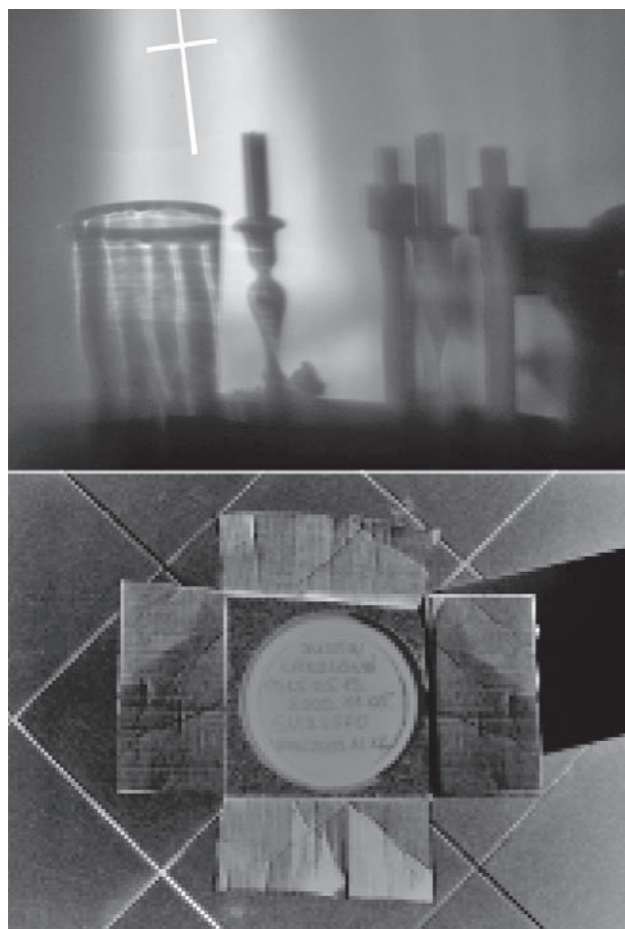
„Az idő elrohant vérvörös falákon, az utak összebújnak a hó alatt...” (J. A.)

A tévedés igéje nélkül!

„Egy korábbi könyv, a *Hogyan teremtetem a világot* című történetfüzér gyermekkori mítoszértelmezéseinek folytatása mindez, némely motívumok ezért ismétlődnek. A *Rockdíler* a kamasz- és ifjúkor időmozaikjának összeillesztésére tett kísérlet, amelyik sikerrel jár. Amennyiben elfogadjuk kitűzött célunk a megvalósíthatatlant” – vallja kötetének előszavában Faludi Ádám, aki, miután kilép a kiskonyhából: korareggeli eszmélettel az ég felé bólint („óceánt találtak a Szaturnusz holdján” – ezt valószínűleg ő is megtudta), macskáit friss tejjel kínálja, a hátsó műhelyben föltesz egy megfelelően karcos bakelitlemezt, gyümölcsfaival hozzáértően koccint, miközben a kertben elhelyezett, gondosan felszerelt hangfalakból fölszakadnak az Iron Butterfly feledhetetlen sorai: „In-A-Gadda-Da-Vida...” – Otthon van tehát! Megérkezett. – És csak a miheztartás végett: folyamatosan érkeznek... Majd (kiszáradva): idő-oldott jelen(lét)ével újabb tennivalók után néz... – Éljen minden részecske-gyorsító!

MAGÉN ISTVÁN

Virtuális dimenziók

Stefanovits Péter: *Nekrológ I.*, 2012

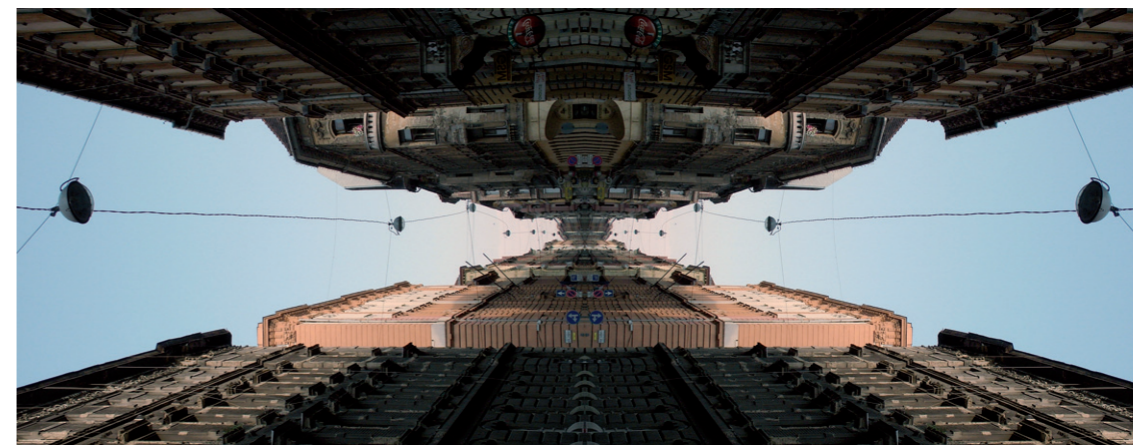
Jól körülhatárolt színfoltok, cikázó, az abszolút egyenest, valamint élő erőszakos fordulatokat dimenzionáló vonalak, szétválaszthatatlanul pontos, összegubancolódott, összesűrített, manuálisan aligha követhető megamánírok. Átvitt értelmű jelentéseket hordozó, elszigetelt formák, művészi alkotások, végesek és végtelenek, tartalmuk értelmezése művészetelméleti és filozófiai kérdés. Csak nemrég jelentek meg a teremtés hierarchiájában. A kozmikus óra periodikus rendszerében már nem (csak) a leonardói szerkezet ketyeg. Az impresszionisták szentháromsága, Cézanne, van Gogh, Gauguin művészi szabadsága csak valamely „izmus” kényszerítő szabályai-val keverve követhető. Az „időben-benne-lét” mértékegységét a számítógépből kölcsönözzük. A műterem inkább stúdió, a lenolaj illata helyett a hardver monoton zúgása zenél. Ezt az értékrendet szem előtt tartva megkísérelhetjük követni a szellemi jelentésváltást.

2014. július 1-jétől 29-ig láthatta a nagyközönség a Magyar Elektrográfiai Társaság (MET) seregszemléjét a szentendrei Régi Művésztelepen lévő MANK Galériában. A kiállítás a 2006-ban indult MEGA-PIXEL 3. Digitális Alkotások Országos Tárlata című kiállítás sorozat *Virtuális dimenziók* című, ötödik ren-

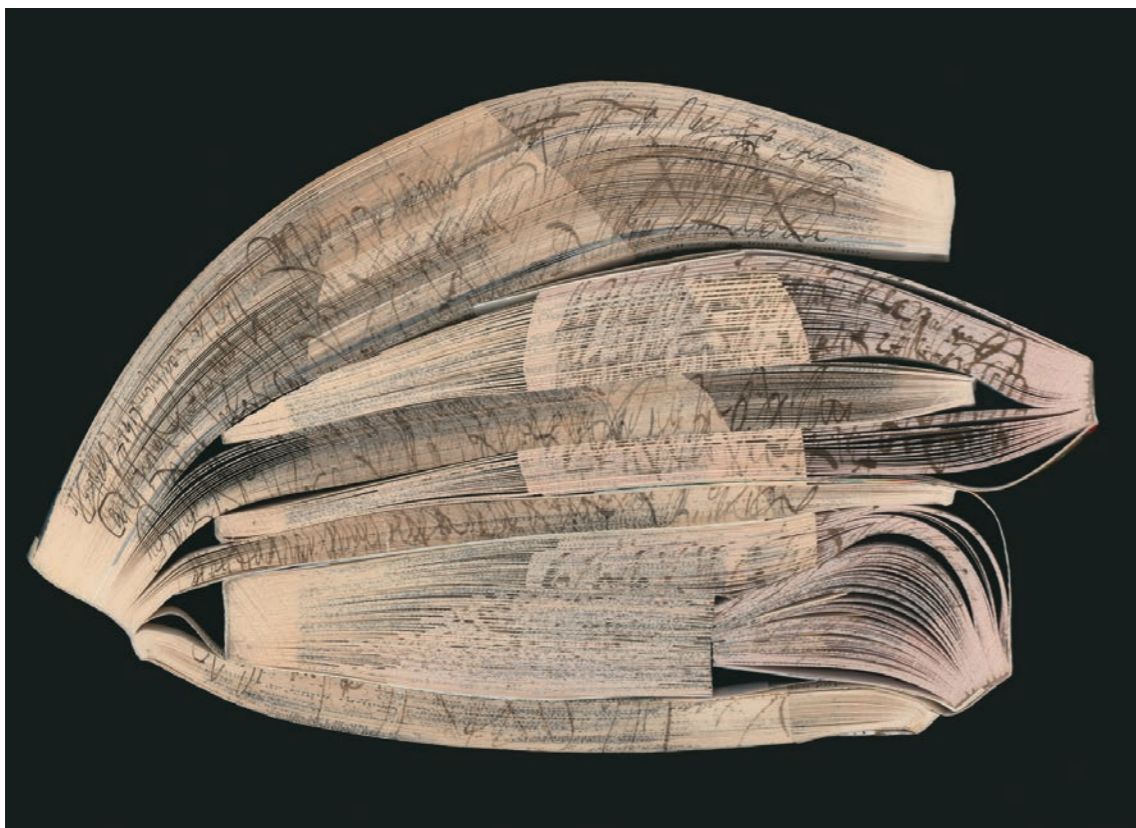
dezvénye. Komputergrafikák, digitális festmények és nyomatok, papírra, festővászonra, hurkolt vászonra, ipari ponyvára nyomtatott, tintasugaras nyomtatóval „printelt” alkotások, fotók és fotografikák, elektromontázsok, installációk, fényvisszaverő reflexfóliára rajzolt vegyes technikák voltak láthatók.

A megnyilatkozás filozófiai is, Nietzschét idézve: „fehér tintával írott láthatatlan rajz”, mindaddig, amíg fel nem tárulkozik a művészetek ígéretföldje. Határtalan lehetőség az új típusú kinyilatkoztatásra. A MET a hazai képzőművészet egyik legdinamikusabban fejlődő társasága. Jelentős bel- és külföldi bemutatkozásai felpeszditik a képzőművészetet. Tárlatain képviseltetik magukat a manuális művészet fontos alkotói is, meg olyanok is, akik inkább az elmélyült szoftverkezelés, sokkal kevésbé az elmélyült ecsetkezelés elkötelezettjei. A számítógép rejtőző képi világa szeretne megmutatkozni, környezetet alkotni, miközben óvatosságra int bennünket: ne értsük meg túl gyorsan, ne kezeljük túl könnyedén. 33 művész mutatta be alkotásait a MANK Galériában. A festészet gondolatvilágának átváltása nem zavartalan, a prófécia csak nehezen értelmezhető. A kérdés, hová tart és honnan ered. A tárlatlátogató közönség ismereteinek határa egyfajta végkövetkeztetés, mely tudásból meg tudatlanságából van, és a művész szándékának helyébe lép. Horizont, mely önmagát mint az értelem eredetét feltételezi. A közönség elvárására gépi manifesztáció a válasz. Az élmény egyszerre borzongató és döbbenetes.

Döntő a néző számára, hogy megragadja a többértelműséget. Mintha túlélőtáborban lennénk, megfigyelőpontokat próbálunk kiépíteni, fedezékbe vonulunk, mert itt a határ (*Gönczi Gergő*) a szürreális tér (*Ferencz Dániel*), mely szárnyal és mozgat (*Repászki Ferenc*), vagy csak eligazít fák és füvek között (*Szakállas Zsolt*). Előítéletek nélküli szűz terepen minden lépés hitvallás. Tünet, mely korszakokat formál, szelektál és irányzatokat szül. Ha lesz, akkor a nagy seregszemlén bizonyosan ott lesznek *Dárdai Zsuzsa* monumentális montázsai, melyekkel kapcsolatban értelmezhetjük a tételt, hogy a művészet úgy láttat, hogy közben átörökít. A vendégként meghívott Árnékkötők állnak a fekete lyuk halálos, mindent magába szívó örvényében, mint egykor a józsefvárosi pince fekete lejárataiban (*Dárdai Zsuzsa, Szaxon Szász János, Tenke István, Zsubori Ervin*).

Fa Mariann: *Cityscape*, 2011

Pataki Tibor: *Babel*, 2012

A régiek erényeit idézgető, jövőt teremtő látomások közé tartozik *Bagi László* betűkkel és számokkal jelölt, égre néző (talán katedrális-) ablaksora, *Herman Zoltán* „giclée print, papír” technikai megjelöléssel közreadott formacsoportja, *Mayer Éva* fényvisszaverő reflexfóliával kezelt *Fényév távolság* című installációja. A gyermeki tapasztalás *Kisnémeth Ferenc* festőien szép emlékezésében megszelídül (*Pilóta szerettem volna lenni*).

A kimeríthetetlen eszköztár kihasználtsága lelkes kutatómunkáról tanúskodik. A még jelentősebb responsumok követelése a hasonlóság lehetőségét villanthatja fel. A folytonosan érezhető rejtélyes természetesség miatt döntő lenne sok digitális művész számára, ha sikerülne kivonni magát az egyértelműség fennhatósága alól. A monitor mint „paletta” izgalmas mindazok számára, akik közel akarnak kerülni a munkaasztalhoz, kilesni annak titkát. A megnézhetőség és a sokféleség igazolja a tételt. Túl sok a fotó, páran megtorpannak, visszariadnak az anyaggal való harctól. Erőszakos fordulat megtételére kényszerül a művész. A rézkarc akkor jó, ha „rézkarcszerű”, az akvarell, ha „akvarellszerű”, a fametszet, ha „fametszetszerű” stb. *HAász Ágnes virtuális tájobjektjei* ebből a szempontból is kimagaslóak. Hipotézise meg-

indokolható, dinamikája erőteljes, saját rendjének szintjén mutatkozik meg. Nem rejtőzködik, nem keres kiutat. Az anyaggal való küzdése szerves összefüggés. Rendet teremt.

A számítógépbe bevitt objektum, fotó, rajz, festmény stb. rajzprogrammal, grafikai szoftverrel való „megdolgozása” a festőállvány előtti munkálkodással összevetve megfelel a festékrétegek felvitelének, a faktúrák kimunkálásának, a lazúrrétegek gondos előkészítésének, a ronggyal, szivaccsal, üvegdarabokkal és más eszközökkel való megdolgozásnak, visszakaparásnak stb. Ez is, mint amaz, sajátos módon ott ül a reflexekben, a kézben, az ujjakban, a tekintetben, az erőfeszítésben.

Repászki Béla 3 darabból álló c-printje izgalmas, bár túlságosan fényképre épülő. *Péter Ágnes Ellipszisei* esztétikusak, továbbgondolhatók, látványba kapaszkodók. *Fa Mariann Cityscape* című nyomata szuggesztív, káprázatos. Majdnem ugyanez mondható el *Károly Sándor Áron Kiki Vidis Wearing Yours* című, ipari ponyvára nyomtatott alkotásáról. Szellemesek *Rainer Péter* fa-designjai, *Pető Hunor* rekonstrukciói, *Pataki Tibor* könyvei. *Stefanovits Péter Nekrológja* megrázó. *Béres Rudolf Poly crash* című, Photoshoppal készült műve felkínálja a kifejezést, önmagában létezik, önmaga törvényei szerint. *Kemény György* tűzcsapjai karakterisztikusak, közöttünk élnek, munkálkodnak, tevékenységüket meséli humorral a művész, feltételezhetően így akar válaszolni bizonyos megnyilatkozásokra, sürgetésekre.

A kísérlet, amennyiben annak minősül, szerepet öltött. A lehetőség a létező művészet folytatásában keresendő.

MÉS-ZÁROS PISTI KIÁLLÍTÁSA ELÉ

*Més-záros István kiállítása,
2014. július 30. – augusztus 15.*

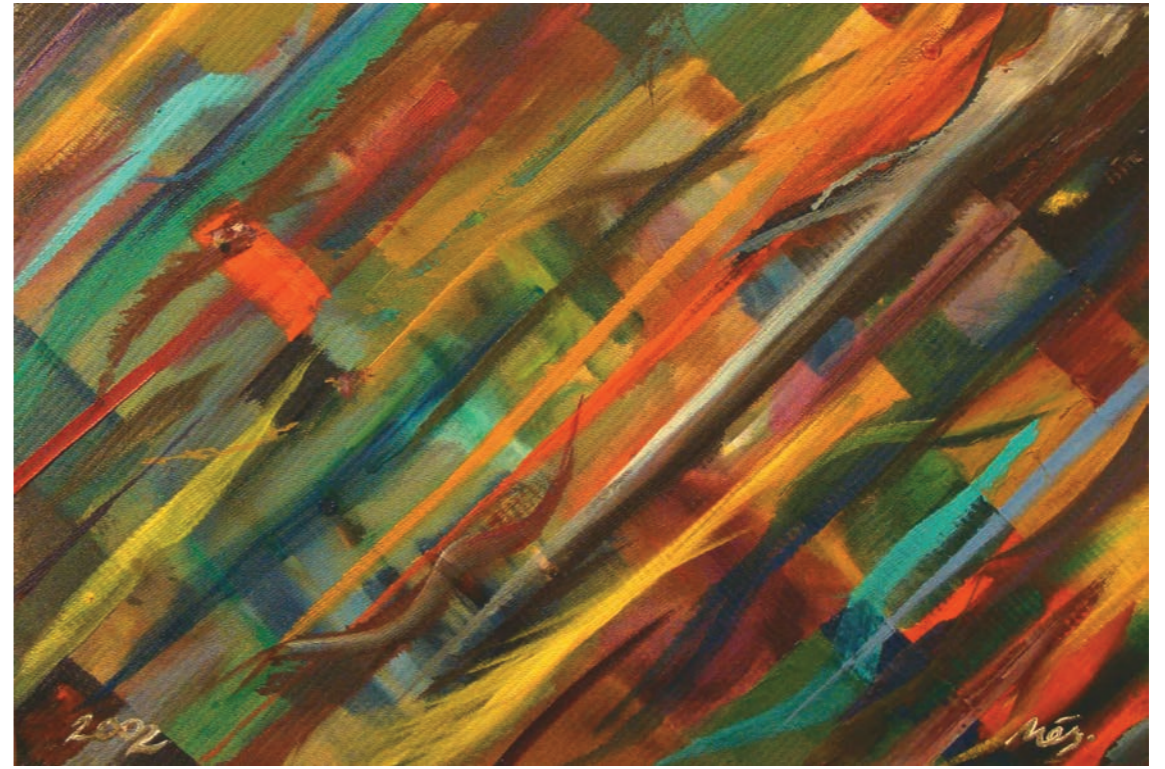
„Aki dudás akar lenni / pokolra kell annak menni / ott kell annak megtanulni / hogyan kell a dudát fújni.”

Ezt a különös varázsú, megejtően édes mérgű népi strofát először a *Külvárosi éj* című kötet élére tette József Attila, aztán a *Medvetánc* válogatott verseinek lett a mottója. Mintha csak Pisti (nekem így marad) írta volna! Művészi szabályul és életszabályul, mintha csak ő

költötte volna a kérlelhetetlen s mégis önkényes törvényt - kihíva fejére a végzetet -, mert bizony megjárta a poklot nem is egyszer, ahogy József Attila is.

Minden művész megjárja a maga poklát, akár lelkileg, akár fizikailag. Igaz művészet az onnan felhozott és immár ép és tiszta tudattal megalkotott dolgokból lesz leginkább, mert a műalkotás egy darab papír, vászon, miegymás - egy váltó. Hozzá az aranyfedeztet a művész pokoljárásai és az abból épp lélekkel való felemelkedései adják. A művész élete a garancia.

Mi adja mindennek az aktualitását? Pisti a szemem láttára jött fel számtalanszor a pokol mélységes bugyraiból, és hozott minden alkalommal csodásnál csodásabb alkotásokat. A falakon jól megfigyelhető képcsoportok mind egy-egy ilyen alkalom feldolgozott dokumentumai, aranyfedezettel rendelkező alkotásai. Megszámolni is nehéz, hány csoportot fedezhetünk fel, és még nincs is itt minden. Első látásra talán nem tűnik egységesnek az anyag. Miért is kéne annak lennie? Művészünk rendkívüli, igen sokrétű kreativitása ezt nem is indokolná. Ő nem az egyetlen ötletre szorgos munkával életművet építő táborába tartozik. Pedig akkor könnyebb dolga lenne - kevesebb pokoljárás, a műtész szakma egyszer-

rűbb dolga, a befogadó közönség kevesebb gondolkodásra készítése stb. Pisti jól tudja ezt, mégis a nehezebb utat választotta, mert így sokkal árnyaltabban mutathatja be gondolatait a világról. És minő ellentmondás: ha jobban elmélyülünk a munkákban, egységesnek és következetesnek mutatkozik az anyag. Felfejthetjük a különböző gondolati rétegeket, átfestéseket, a látszatra vad színes felületekről kiderül, hogy azok néhány tónus alkotóelemekre való bontásai, amelyek újabb mélységbe juttatják a szemlélőt, finomabban árnyalva a festői gondolatot, és az első látásra sötét monoton felületekről kiderül, hogy alattuk számtalan szín és gesztus rejtőzik, újabb kalandra csábítva a szellemileg nem rest műélvezőt. Mindenkit csak biztatni tudok erre a vizuális utazásra, mert Més-nél avatottabb túravezetőt nem minden nap találhatnak.

A művészt most is egy ilyen pokoljárásból felfelé jövet, útközben láthatjuk.

Még vívja harcát a biológia és fizika törvényeivel, de már látjuk, hogy győzni fog!

Elkészültek ennek a „túrának” az első - most még bal kézzel készített - gyöngyszemei, fennen hirdetve a szellem győzelmét a testen, és bizonyítva: a művészet elsősorban nem kézügyesség (bár sokan örülnének olyan technikai tudásnak, amivel Pisti „balkézről” rendelkezik), hanem intellektus és tehetség dolga. Nézzük hát a műveket, és szeressük őket, és általuk a Művészt, mert bár szemérmesen hallgat róla, de mint minden örök gyerek (mert így őrizheti meg hihetetlen kreativitását), ahogy a legtöbb alkotó ember, Pisti is legfőképp erre vágyik.

SZLABEY ZOLTÁN

**A LEGJOBB VAGY
A LEGROSSZABB NAP**
A Nagykáta-Erdősőlői Nemzetközi
Művésztelep kiállítása,
2014. augusztus 20. – szeptember 12.

Kiállítók: Uta Heinecke, Asri Sayrac, Karl Menzen, Georg Krause, Pika Nagy Árpád, Adreas Hegewald, Arkadius Ignaszak, Jozef Tihanyi, Dobó Krisztina, Nayg István, Kácsér László, Cservenka Edit, Sebestyén Zoltán, Miguel Mothes, Dér Virág, Varga József, Chesslay György, Taszkovics Éva, Baraté Ágnes, Lipták Ágnes, Dóró Sándor, Fejős László, Palkó Tibor, Pola Brändle

Nagy büszkeséggel mondhatom most ki, hogy 10 éves a Nagykáta-Erdősőlői Nemzetközi Művésztelep. A mostani jubileumi kiállításunk hívószava is egyben. Az eltelt idő együttgondolkodásra, illetve a közös élményeken való személyes reflektálásra invitálta a résztvevőket.

Tudom, nem egyszerű dolog az elmúlt idő eseményeit nyomon követni, még akkor sem, ha ez csupán tíz esztendő jelent, mert tele van az út a felejtés láthatatlan csapdáival és a szubjektív én önkényes, színekben tobzó torzításaival. Ugyanazon idő személyes megélése kinek-kinek mást és mást jelent, így alakítva az egyszemélyes történelmeket.

Az emlékezés nehézségéről Thomas Mann, *József és testvérei* című művének elején ezt írja:

„Mélységes mély a múltnak kútja. Ne mondjuk inkább feneketlennek? Fenetlennék még akkor is, ha kizárólag és egyedül az ember az, akinek múltjáról kérdés és szó esik: ez a rejtélyes lény, aki a magunk természeti-gyönyörűsége és természetfeletti-nyomorúságos létének tartálya”, mert „minél mélyebben fürkésznünk, minél messzebbre hatolunk s tapogatózunk a múlt alvilágába”, a megélt idő valós és mérhető eseményei „újra és tovább húzódnak vissza a feneketlenségbe”.

Nos, ez egészen biztosan így van, mégis ezt választottuk a 10. alkotótábor és a záró kiállítás címéül, mert ha csak csupa torz, egyszemélyes és szubjektív történelem kap is látható vizuális formát, együtt ez mégiscsak az elmúlt tíz évnek a helyhez kapcsolódó történetét látszik alakítani.

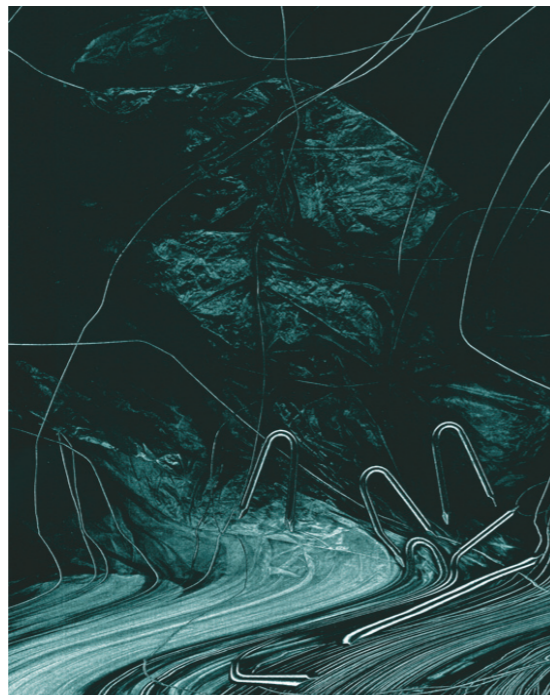
Ennyi év távlatából már jól látható egy formálódó történetiség, és ez az, ami igazán fontos.

A legszörnyűbb dolog születésnapokat ünnepelni, megünnepelni azt, hogy egy kicsit megint közelebb vagyunk a véghez, mégis folyton-folyvást megteesszük. Az időben mozgunk előre és hátra, elképzeljük a jövőt és visszaemlékezünk a múltra, ez a sorsunk, meg kell tennünk. Rövidre szabott személyes időnkkel meglehetősen ügyetlenül gazdálkodva próbálunk járható utakat találni a transzcendenciához.

Ebből időnként még művészet is létrejön. A személyes idők sajnos szűkre szabottak, és ami majd utánunk marad, az lehet a személyes és kollektív *történetünk*.

PIKA NAGY ÁRPÁD

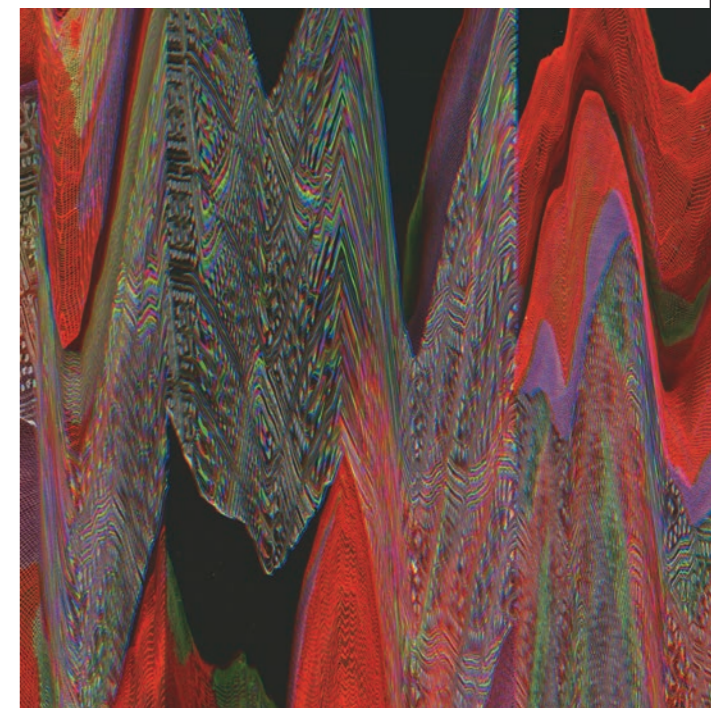
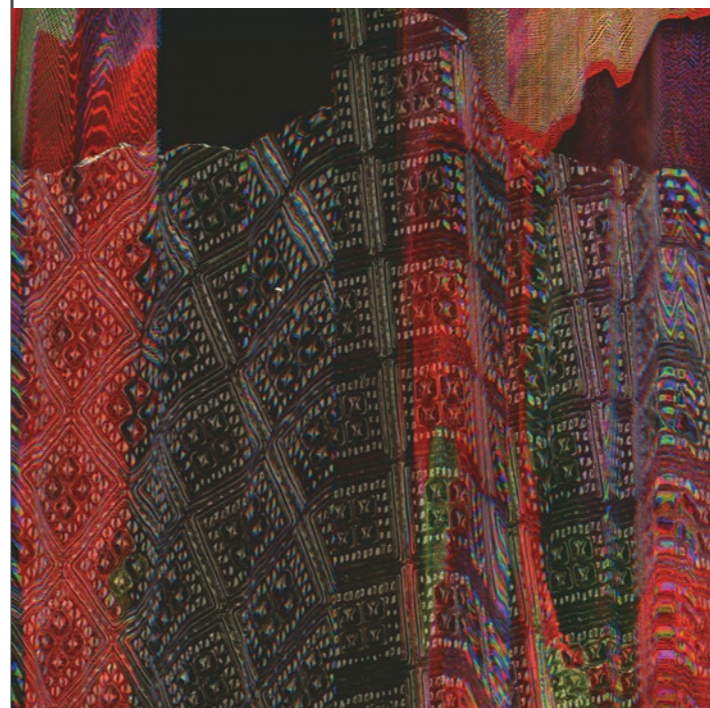

LANGIANUM ÖSVÉNYEI
Láng Eszter kiállítása,
 2014. szeptember 18. - október 3.

Ahhoz elég sokat próbáltam, hogy szakaszolható legyen - mondja József Attila. Pontosabban: éneklő Cseh Tamás, József Attila nevében. Egészen pontosan, éneklő Cseh Tamás saját dallamára Bereményi Géza azon dalszövegét, amelynek az a címe: József Attila. Az állítás azonban ettől még mindhármukra igaz. Ez benne a szép. Meg persze az, ha úgy érezzük, a nevünkben is szólnak. Láng Eszter így érzi.

Láng Eszter persze sokkal szerényebb és szelídebb annál, hogy ezt ki is mondja. Azt tudniillik, hogy művészetének már korszakai vannak, hogy eddigi életműve immár szakaszolható. Nem mondja tehát, ám megmutatja; alkotó emberként mást mit is tehetne? Nem erőszakoltan, felcímkézve, hanem finoman, a helyenként

mégoly komoly hangütés ellenére is játékosan, elegánsan, könnyedén. Felmutatja, honnan indult, miféle tájkon kószált a közties időben, s azt is, éppen merrefelé, milyen keresztutakon szokott időzni mostanság. Vagyis azt, miként fest ma Langianum, a saját világ, amelyben szabadon lehet barangolni.

Egyfajta összegzés ez a tárlat, az engram - az emlékezetbe bevéselt tapasztalatok, illetve az ezekből lepárolt alkotások - térénumának feltérképezése, de sokkal inkább körbepillantás, mintsem visszanezés. És van min körbepillantani, hiszen a már próbált utak, módok, megközelítések izgalmasan szerteágazóak.

Ott vannak mindjárt az elején a színes pasztelképek melegbe burkolós, lágyított kontúros, boldogságos lapjai, talán egyenest a Paradicsomból, a maguk tiszta formáival, gömbölydeden szikár ritmusaival. Aztán az elektrografikák szürkeárnyalatosba forduló világának lendületes, ihletett ívei. A kontraszt később továbbmélyül,

a nagylélegzetű installációk már tisztán feketékből és fehérekből építkeznek, jöllehet az üzeneteik nagyon is árnyaltak. S felkerült a palettára a minimalista művészi performansz is mint a szó legteljesebb értelmében a kiállítás szimbóluma: kiállás az értékekért, az emberért, önmagunkért.

Ez utóbbi is azt bizonyítja, hogy a technikai kapcsolódásoknál fontosabbak az emberi és eszmei kötődések. Torok Sándor óvó tekintete és pasztelkrétát lendítő keze, Borbély Szilárd és Géczy János mondatfűzése, Radnóti és az erőltetett menetben elhurcolt többiek fájdalma is felsejlik Láng Eszter munkáiból, amelyek egyaránt képesek őszinte bánattal elsiratni a feláldozott fákat és meggyászolni az elpusztított embertársakat.

Tévednénk azonban, ha az eddigi alkotói ívre úgy tekintenénk, mint amelyikben a színek kifakulnak, s fokozatosan átadják helyüket a komor tónusoknak. A fekete-fehérbe forduló univerzum itt nem a világtól való

elfordulást jelenti, hanem egyfelől a letisztultságot és az elmélyedést, másfelől az új utak keresését: annak firtatását, vajon el lehet-e mondani ugyanazt a mondatot két szóval, két színnel is.

Az itt és most felvillantott formai jegyek nem kizárják az előzményeiket, hanem felerősítik azok hatását. A fekete-fehér alkotások mellett folyamatosan születnek színes képek is. A legújabb képzőművészeti alkotások már ismét erőteljes vörösökkel, zöldekkel és sárgákkal hívják fel magukra a figyelmet, mint ahogyan a számítógép közbeiktatásával készült munkák is visszaszínesednek.

Mert Láng Eszter művészete, mint ahogyan ő maga is, ízig-vérig életet igénylő, pozitív és szabad. Az idő talán csak annyit tesz hozzá mindehhez, hogy mindeközben egyre bölcsebbé válik, anélkül azonban, hogy kíváncsi-

ságából, nyitottságából bármit veszítene. Ez a kíváncsiság ma már rá mer csodálkozni a végső nagy kérdésekre is, ám a válaszokat nem sulykolni igyekeznek, hanem párbeszédre nyitottan együttgondolkodásra hív. És ebben mindig benne van, hogy újabb kérdések adódnak, s újabb ösvények nyílnak Langianumban, amelyeken érdemes elindulni.

Visszakanyarodva Cseh Tamáshoz, annyit tehát megerősíthetünk: Láng Eszter valóban sokat próbált már, s így munkássága akár szakaszolhatónak is tűnhet, ám hogy „elég sokat” próbált volna, azt alighanem ő utasítaná vissza elsőként. Ilyen értelemben ez az összegző tárlat valójában erőgyűjtés: rövid pihenő az új próbák előtt.

ZSUBORI ERVIN

HÍREINK

Július 7. és 12. között második alkalommal rendezték meg a Szekszárdi Magasiskola írótábort és mesterkurzust Szekszárdon, a PAD és a Mészöly Miklós Egyesületek szervezésében, Szekszárd Megyei Jogú Város támogatásával. Az Irodalom Háza – Mészöly Miklós Emlékházban zajló kurzusokat Tóth Krisztina, Kukorelly Endre, Podmaniczky Szilárd, Szkárosi Endre és Závada Péter tartották, a kapcsolódó rendezvények keretében dr. Mária Béla kiállítását Heimann Zoltán borász nyitotta meg, sor került továbbá Baranyai László és Péterfy Gergely könyvbemutatójára, valamint a szekszárdi Alisca Slam költői estjére.

Bada Tibor (Újvidék, 1963 – Budapest, 2006) képzőművész és költő kollázsaiából nyílt kiállítás a budapesti Neon Galériában, 2014. szeptember 12-én. Ugyancsak a Neon Galéria kiadásában látott napvilágot a *Bada Dada - Képzőművészek és fotókollázsok a 80-as évekből* című kötet, melynek szövegét Szombathy Bálint írta.

A szabadkai Képzőművészeti Találkozó Modern Galériájában és a Dr. Vinko Perčić Galériában nyílt meg Szombathy Bálint *Hősök voltunk (1971–2014)* című, a művész politikai munkásságát összefoglaló kiállítása 2014. szeptember 19-én. L. Simon László író, országgyűlési képviselő, a Magyar Miniszterelnökség parlamenti államtitkára megnyitó beszédében elmondta: „Ennek az egészen bonyolult közép-kelet-európai létnek az ellentmondásosságára, abszurditására, adott esetben a magyar nemzeti létet, a magyar identitást megcsúfoló formáira mutat rá az ő művészete. [...] Szombathy Bálint komplex alkotó. A mostani kiállításán bemutatott művei csupán töredékét képezik gazdag munkásságának. Az egyik legtöbbet kiállító művész Magyarországon. Azon kevés alkotó közé tartozik, akik közérthetően írnak és gondolkodnak a kortárs művészetről, ezzel is bizonyítva, hogy a kortárs művészet megérthető.”

Október 2-án és 20-án Valerio Magrelli, illetve Claudio Pozzani voltak a vendégei az Olasz Kultúrintézet által kezdeményezett kortárs olasz költészeti eseménysorozatnak. A költőket Szkárosi Endre mutatta be, Szirti Bea, Faragó Dániel, Kerber Balázs, Szénási Ferenc és Sztanó László olvasták fel műfordításaikat.

Október 18-án a Faur Zsógi Galériában Gábor Áron kiállításán Szkárosi Endre Dóra Attilával közösen mutatta be *Szintfeszítáv* című performanszát.

Október 19-én a Magyar Nemzeti Galéria dadaizmus-szürrealizmus-kiállításának finisszázásán Szkárosi Endre mutatta be (Dóra Attilával) *DA DA HA - Orál Poéz* című verboszvitjét.

Október 26-án tartották meg a Trafóban a III. Országos Slam Poetry Bajnokság döntőjét, amelyet az idén Horváth Kristóf Szénész Bob nyert Süveg Márk és Laboda Róbert előtt.

A 100 éves nemzetközi avantgárdról emlékezett meg a Magyar Írószövetség Avantgárd Szakosztálya 2014. november 6-án. A műsorban közreműködött Nagy Zopán, Papp Tibor, Petőcz András, Szombathy Bálint, Szügyi Zoltán és Rőczei György, aki bemutatta Vlagyimir Majakovszkij általa lefordított és kiadott *Tragédia két felvonásban, prologussal és epilógussal* című, 1914-ben megjelent művét.

A bécsi Künstlerhausban 2014. november 13-án többek között Szombathy Bálint performanszával nyílt meg a modern vajdasági művészet utóbbi száz esztendejét áttekintő, *Vorahnung, Blut, Hoffnung* című nagyszabású kiállítás, amelyen Ács József, Balázs G. Árpád, Csernik Attila, Kerekes László, Koller Renáta, Slavko Matković és Petrik Pál alkotásai is láthatók.

Fotók: Szalai Attila, Koller Renáta

MUNKATÁRSAINK

BAJI MIKLÓS ZOLTÁN BMZ

1961-ben született Békésen, egy Békéscsaba melletti tanyán él. Képzőművész, performanszművész, sámananyagyal. 1989 óta hivatásos művész, tagja a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületének, a Magyar Szobrász Társaságnak és a Fiatal Művészek Stúdiója Egyesületnek.

BÍRÓ JÓZSEF

Budapesten született 1951-ben, költő, performanszművész. 1975-től rendszeresen publikál verseket. Egyéb műfajai: vizuális költészet, műfordítás, kispróza, kritika, grafikai művészet. 1987 óta művészi előadásokat tart, akciókat hajt végre.

FALUDI ÁDÁM

Számos munkahelyen, legtovább tanárként dolgozott, jelenleg szabadfoglalkozású. Köteteiben verset és prózát publikál, de az íráson kívül más kifejezési formákat is használ. Első kötete 1988-ban jelent meg, legutóbbi: *A rock-díler* (regény, Magyar Napló Kiadó – Tatabánya Alkotóművészeiért Alapítvány) 2014-ben.

G. KOMORÓCZY EMŐKE

Irodalomtörténész, az ELTE nyugalmazott főiskolai tanára. Kutatási területe Kassák Lajos művészete, írói tevékenysége, valamint a Magyar Műhely alkotókörének munkássága.

LANTOS LÁSZLÓ (TRICEPS)

1955-ben született a vajdasági Nagykikindán. Író, kulturális szervező, performanszművész, filmrendező. 1995-2001 között a budapesti Black-Black Galéria, 2002-2005 között a Merz Ház vezetője. *Az éhezőművész* című kötete 2006-ban jelent meg.

MAGÉN ISTVÁN

1950-ben született Budapesten. Ismert képzőművész, rendszeres publicisztikai tevékenysége mellett elbeszéléseket publikál, könyveket illusztrál. *Isten a fegyvergolyóban* című regényét 2014-ben adta ki a PONT Kiadó.

MATKOVIĆ, SLAVKO

Szabadka (1948-1994). Képzőművész, költő, a Bosch+Bosch művészeti csoport alapítója szülővárosában, 1969-ben.

NAGY ÁRPÁD PIKA

1950-ben született az erdélyi Erdőszentgyörgyön. A kolozsvári Ion Andreescu Képzőművészeti Akadémia festészeti karán diplomázott 1978-ban. A Rákospalotai Múzeum megbízott vezetője Budapesten. Alapító tagja a MAMŰ Társaság Kulturális Egyesületnek és a Block Csoportnak.

NAGY ZOPÁN

1973-ban született Gyomán. Fotóművészként végzett Budapesten. Több műfajban folytat irodalmi tevékenységet. Számos önálló kiállítása volt, többek között Budapesten, Párizsban, Neubrandenburgban.

RÓZSA BOGLÁRKA

1995-ben született Budapesten, idén fejezte be a középiskolát. Petőcz András szépirói kurzusának hallgatója, verseit Solymár Lea álnéven írja.

SZLABEY ZOLTÁN

1956-ban született Budapesten, festő- és grafikusművész. A '80-as évektől különböző cégek grafikusa, arcuattervezője és kivitelezője. A '90-es évek közepétől önálló nyomdát működtet, grafikai stúdiót nyitott. 1997-től alapítója és kiadója a Gyűjtők és Gyűjtemények magyar-német nyelvű periodikának.

SZOMBATHY ART

1981-ben született Újvidéken. Torontóban végzi tanulmányait; többek között fotózással foglalkozik, performanszokban és művészfilmekben szerepel.

ZSUBORI ERVIN

1961-ben született; közgazdász és újságíró diplomája van. Elektrografikus, az Árnyékkötők alkotócsoport alapító tagja, az Árnyékkötők co-media folyóirat alapító szerkesztője, számos kiállítás résztvevője. Feleségével, Horváth Irával 1993 óta működteti az Arnolfini Archívum alkotócsoportot; az Arnolfini Szalon esszéportál alapítója.

MAGYAR MŰHELY művészeti folyóirat
Ötvenkettedik évfolyam
170. szám - 2014/4

Felelős szerkesztő: Szombathy Bálint

Főmunkatárs: L. Simon László

Szerkesztők: Juhász R. József, Szkárosi Endre

Alapító szerkesztők: Bujdosó Alpár, Nagy Pál, Papp Tibor

A borító első oldalán BMZ: *Neobarbár*, C print, papír, műtermi akció, fotóalap: VMA; operátor: Pintér Zoltán, 2002

A borító negyedik oldalán HAász Ágnes *Virtuális objekt* című elektrográfiája, 2013

Tördelés:

Layout Factory Grafikai Stúdió

Nyomdai munkák:

mondAt Kft.

www.mondat.hu

Cím/Address:

H-1463 Budapest, Pf.: 823, Hungary

Tel./fax: +36-1-321-4757

Kiadja a Magyar Műhely Alapítvány

1072 Budapest, Akácfa utca 20.

Felelős kiadó: Szombathy Bálint

Adószám: 18073946-1-42

Számlaszám: 10102086-09742602-00000000

ISSN 0025-0201

Előfizetési díj: 3000 forint/év

Egy szám bolti ára: 800 Ft

